

4513

విషయ సూచిక.

1. బాలకవిశరణ్యము.	౪౧-౪౩
2. శ్రీకృష్ణదేవరాయలనాటి వీరశైవకవులు
తొగర్చేటి సోమసుందరకాశ్రిగారు.	౪౪-౪౬
3. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కృత్యము
పిసుపాటి చిదంబరకాశ్రిగారు.	౪౭-౪౮
4. ప్రకాశవర్షుడు - రసార్ణవాలంకారము.
ఈయూణ్ణి వేంకటవీరరాఘవాచార్యులుగారు. ఎం. ఏ.	౪౯-౬౯
5. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు - రజతోత్సవసభావృత్తాంతము.	౭౦-౯౪
6. లక్షణసారసంగ్రహము.
చిత్రకవి పెద్దనార్యుడు.	౩౩ 40
8. రఘునాథరామాయణము.
రఘునాథభూపాలుడు.	97-98
-

శ్రీ ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక.

కా కి నా డ.

రెండు నెలల కొకసారి ప్రకటింపబడును.

సంపుటము ౨౬.	{ ఈశ్వరనామసంవత్సరము. జ్యేష్ఠమాసమాసములు. }	సంచిక ౨.
-------------	--	----------

చాలకవిశరణ్యము.

‘ఆదివ్యాజనలోపము’ అనుశీర్షిక (201 వేరు) లో మొదలుగట్టి, ఉనుకొనుకొను మున్నగుప్రయోగములతోపాటు అడుగు + వెంట ‘అడుగుంట’ అని పాండురంగమాహాత్మ్యములోని పద్యమొకటి చూపరయోగముల నడుమ నీయబడినది. ఈ ‘అడుగుంట’ అనునది పరిమాణా రకమై ఔపనిభక్తికాంత మగు ‘అడుగుంట’ అనువాని సప్తమ్యుత్తరూపము కాని ‘అడుగువెంట’ అనువానితో వకారము లోపింపగా మిగిలిన ‘ఎంట’ రూపము కాదు, అని యాపద్యము చెప్పుచునే యున్నది. ‘తత్పురీహరులు (రాతులు) కాసూత ములిందీ లేచి యుక్తముగురు పరిమితి గలస్థలమునందే (పరుగెత్తుచున్నను) సాధ్రమింపక నిలుచును. ఒకింత త్రోలినచో మొరుచాచి సప్తసముద్రములు దాటగలవు... అని గుఱ్ఱములగతిలాఘవము పై పద్యమున వర్ణింపబడినది. అచట ‘నడుగువెంటనే నిలుచును’ అని యర్థము చెప్పినయెడల ‘నెవరియడుగువెంట’ అను నాకాంక్షకు సమాధానము లేదు కావున వెంట, ఎంట, అయిన దనుట యుక్తముకాదు. అది వెంటశబ్దమే యగునెడల ‘జుట్టెంటిలో’ అనుమనుచరిత్రప్రయోగము కుదురు టెట్లు. ‘వెంట’కు ‘వెంటిలో’ అను రూపము లేదు గదా. మఱియు, ‘జుట్టిలి’లోని లివర్ణకమునకుఁ బరిమా

కార్థక మగు ఎండు ప్రత్యయము పరమగునపుడులోపము గాని మఱియే
యజాదిశబ్దము పరమైనను లోపిండుట కాధారము కానరాదు. 'బారెటి
లో మూరెటిలో' మున్నగుశబ్దములందు వెంటలోని నిండునున్నమాట
పెట్లో జెలియకు. పరిమాణార్థక మగు ఎండుప్రత్యయమున కిట్టిరూప
ముతో బహుళముగా గ్రంథములందు వాడుక యున్నది.

దీప్తి జుట్టెట నొక్కొక్కచోద్యంబు గలదు, ... జేనెట నొక్కొక్క శివ
ముత్తె గలదు, బారెటనొక్కొక్క పవిత్రత బలదు.

పండితా, పర్వ, ౩౮ ౪ పా.

సీ. జేనెట జేనెట శివలింగములు కోటిసౌఖ్య నేపురమునఁ

జాలనొప్పు కాశీ. ౩.

సీ. ఇది గాలినిఁ మూచరామాదను కీర్తన నైపుజుట్టెటిలో నాగజాలు
మను, ౪.

కావున 'అపగెట' లోని 'ఎట' ఎండుప్రత్యయముపైవచ్చు
సంకవిధక్తకనప్తమీవిధక్తరూపము కాని వెంటలోని చో మఱి యేయిత
రకదములలోని చో మూచివ్యంజనము లోపించిన రూపము కాదు.

ఈ 'అపివ్యంజ లోపము' అనుశీర్షికకు వెనుకనున్న 'ప్రథమ
వ్యంజనలోపము' అనుశీర్షికతో మోపు + పెట్టి = మోపెట్టి, బొబ్బ +
పెట్టి = బొబ్బెట్టి మొదలగును దాహరణములతోపాటు 'తలపెట్టు' అను
నొకపదము కూడ నీరుబడినది. ఈ 'తలపెట్టు' ఎక్కడో రవంత యా
లోచింతము. తలపు + పెట్టు లోని సకారము ప్రథమవ్యంజనము లో
పింప ఎట్లు అయి తలపు ఎట్లు = తలపెట్టు అగు నని యీ గ్రంథాభిప్రాయము
కావచ్చును. అట్లు సుధి యగునప్పు డందలి ఖండబిరుదువునకు
లోప పెట్టు? ఖండబిరుదువు లేదేమో యనుటకు మ...మున్న కైపె
క్కిస్తట్టిటం పయ్యత నీకుగల్గివది భార, ఉద్యో, ౩. ౭ ౨ మున్నగు ప్రా
చీనకవిప్రయోగముల మొదలుకొని యీ గ్రంథమునందలి ముఖబంధన
మునందలి 'జనులతలపుదెలుపు సాధనములు' ౨. వఱకు ననంతముగాఁ

బ్రయుక్తమైనది యీ “వట్టు” పరమగునంతమాత్రమున లోపించు నగుటయు వలనుపడదు. కావున ‘తలవట్టు’ న కీగ్రంథమునఁ గలయరుశాసనికము ప్రామాదికము.

ప్రమాదము మనుజులకు సహజము, కావుననే ప్రమాదములు ప్రమాణములుకా వని విజ్ఞానయభిప్రాయము. ప్రాచీనులు మొదలుకొని నేటివఱకుఁగలలాక్షణికుల నందఱు గంతోక్తిగాఁ దప్పు లని వ్రాసిన యీగ్రంథమున నిట్టిప్రమాదము లుండఁగాఁబ్రమాదము లేనకవియెవ్వఁడైన నుండు నా ? అట్టియాకవులప్రమాదము లన్నిటిని బ్రమాణము లని చూపి పూర్వలాక్షణికగ్రంథములఁ ద్రోసిపుచ్చుట యెట్టిగో చమవరు లూహింతురుగాక !

యాథాలాభముగ నీగ్రంథమును విప్పిచూడఁగా మా కారెండు తావులం దిట్టిపొరపాటులు కనబడినవి. సమగ్రముగాఁ జదివినచో పీనికెచట నయిన సమాధానము లందు ముందు వెనుకల నున్న వేమో చూచి యట్లన్నచో తెలిపెదము. ఇం కొక చిన్నసందేహము. ప్రథమ వ్యంజనలోపము’ అని యొకశీర్షికయును, నెరుమెటనే ‘ఆదివ్యంజనలోపము’ అని మఱియొకశీర్షికయు, నిందుగలవు. ఆరెండిటికి భేదమేమో తెలియకున్నది. విషయసూచికయందు ‘ప్రథమవ్యంజనలోపము’ ఒకటియే కలదు. రెండవది దానిలో న తర్భాగమేమో యరుకొనుటకు భేదమేమియుఁ గానరాదు. అందలిభేదము నెవ్వరయినఁ దెలిసినవారు తెలుకఁగోరుచున్నాము.

శ్రీకృష్ణదేవరాయల సంస్థానమునందలి

వీరశైవకవులు.

తొగచ్ఛేటి సోమసుందరశాస్త్రిగారు-ఆదవాని.

విజయనగర సామ్రాజ్య కాలమునందు కర్ణాటకవాఙ్మయమునకు సపారమైన యుగకారము లభించినది. ప్రాచీనకాలవాఙ్మయమునందు కర్ణాటకవాఙ్మయ విలరభాషావాఙ్మయముల కెంతమాత్రము తీసిపోకయుండెనని చెప్పటకు సంతోషావహమగుట సహజము. కర్ణాటక దేశపరిపాలకులగు మహారాజులు కన్నడభాషాభ్యుదయమునకై మిక్కిలి సాహాయ్యము గావించిరి. శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి యాస్థానమునందలి తెలుగుకవులగుండి తెలియనియూండును. రాయలవారి వీరశైవకవుల పంచయ మార్గప్రసాదరులకుఁ గల్గించుట యీ వ్యాసలేఖనోద్దేశము.

విజయనగరసామ్రాజ్య పరిపాలకులపైకి శ్రీబుక్కరాయలకాలమునందే కవులకు, పండితులకు నాస్థానప్రవేశము గల్గుచు వచ్చెను. ఈ కాలమునందే భీమవి బసవపురాణమును వ్రాసెను. ఇమ్మడి హరిహరరాయలకాలమునందు పద్మనాభకవి పద్మరాజపురాణము వ్రాసెను. వీరకఠ శివాచార్యులవారు బ్రహ్మసూత్రములను వ్యాఖ్యానరూపమయిన క్రియాసారమును వీరశైవధార్మికసంస్కృతీంద్రగింఘమును రచియించుటగాక, కన్నడమునందుఁగూడ ననేకగ్రంథములు రచించినట్లు తెలియుచున్నది. తర్వాత ప్రాథదేవరాయలవారికాలము వీరశైవవాఙ్మయాభివృద్ధికి మహాపర్వకాలముగ నుండె నని ధారాళముగఁ జెప్పవచ్చును. ప్రాథదేవరాయలు స్వయము వీరశైవదీక్షను గ్రహించుటయేగాక, యీమతప్రచారమునకు కర్ణాటక భాషాసాహిత్యకళాభ్యుదయమునకు నత్యంతసాహాయ్యముండె యుండెను.

ప్రాథదేవరాయలవారి ముఖ్యమంత్రియును సేనాధిపతియు నగు లక్ష్మణకవి శివతత్త్వచింతామణి యనుగ్రంథమును రచియించెను. కర్ణా

పంపిక ౨] శ్రీకృష్ణదేవరాయల సాహిత్యముచుదలి వీరశైవకవులు. ౪౫

టకులమొక్క, అనునను, వీరశైవలమొక్క మూర్త్యమువల్ల నింతవఱ
కాగ్రంథము యుద్రితము గాదు. మఱి ముక్తినిలజ్ఞాకర మని చెప్పవచ్చును
న్నది. ప్రాథమికరాయల సేనాధిపతి యగు పుష్కణాచార్యులవారు, “ఏకో
త్తరశతస్థల” మనుగ్రంథమును వ్రాసెను.

ఈకాలమునందే చామరస వీరశైవము, కుమారబాకనాథ, కల్ల
తదప్రభుదేవ, మున్నగు ౧౦౦ మంది జనులు ఏకమై రాజాశ్రయము
వల్ల సనేకగ్రంథములను, వచనములను వ్రాసిరి. అవన్నియు నిచట వివ
రించుటకు సాధ్యము. కున్నను గొన్నిరచనలగుఱ్ఱ మూత్ర మిచట
బేర్పావలసినదిగ నున్నది. గూఢాను సిద్ధవీరన్న, శూన్యసంపాదన య
నుశ్రేష్ఠగ్రంథమును రచించెను - ఇతనిశైలి యమోఘమైనది.

ఈరీతి, కర్ణాట భాషలో నేమిరచిగాని వ్రాయలే దనుట యీ
గ్రంథమును జదివినవారికిఁ దెలియును - చామరసకవిచే వ్రాయఁబడిన
“ప్రభులింగలీల” యనుది కర్ణాటకకావ్యములలో సుప్రసిద్ధమైంది. ఈ
గ్రంథము ఆంధ్ర, శివుళ, సంస్కృత, మరాఠీ (ఈనాటి) భాషలయం
దుఁ బరివర్తనముఁ జెందియున్నది. ఇట్టి సుయోగము మఱి యేమిదర
కన్నడగ్రంథములకుఁ గలుగలేదు. కుమారబాకనాథకవి, పట్టసహోపదే
శమును, ప్రభుదేవర టీక వచనమును వ్రాసెను. కలస్థలద రాగోదేవకవి
త్రిపది యనుగ్రంథమును వ్రాసెను.

మగ్గయమాయదేవకవి గూడ, ప్రాథమికరాయలసహాయముననే
(అనుభవమూత్ర (సంస్కృత) ప్రభుగీత, ఏకోత్తరస్థలదమట్టిది, పట్టస్థలగ
ద్య, శతకత్రయ, అనుకొన్నిగ్రంథములను వ్రాసెను.

రెండవప్రాథమికరాయలవారి కాలమునందు గురులసనకవి, శివ
యోగాంగభూషణ, సర్గురహస్య, కళ్యాణేశ్వర, స్వరూపామృత, వృ
షభగీత, మనోవిజయకావ్య, అను గ్రంథముల రచించెను -

బొమ్మర సనునాతఁడు సుందరపురాణమును వ్రాసెను. కల్లర సను
వాఁడు జననశ్య అనుగ్రంథము వ్రాసెను. మఱికొందఱిని కన్నడకవుల
ను కన్నడగ్రంథములను చెల్లునూచిక :—

కవులు.

చెన్న బసనాంకన-
కల్పత్రభుదేవన-
విరూపాక్షపండితుడు-
తోటదసిద్ధేశ్వర-
గుబ్బియమలనార్యుడు-

చతుర్ముఖబొమ్మరసను-
సింగరాజు-
లింగకవి-
మహాలింగ దేవకవి-
హరభక్త-

గ్రంథములు.

అక్షనుహదేవీపురాణము.
లింగలీలావిలాసచారిత్రము.
చెన్న బసవపురాణము.
పట్టస్థలజ్ఞానామృతసారము
వీరశైవామృతము.
గణభాష్యకర్తృమాల.
రేణుసిద్ధేశ్వరపురాణము
మలబసవచరిత్రము.
చోళరాజచరిత్ర.
పట్టస్థలవివేకము.
వేదభాష్యము.

వేదభాష్యమును కన్నడమునకుఁ బరివర్తనము గావించిన మొదటికవి ఈహరభక్తకవియని తెలియుచున్నది.

గురునామము.

నీలకంఠార్యుడు-
చైరమాలకను-
వీరభద్రరాజు-
క్రిక్తిరీయగార్హులు-
చెన్నవీరన-
లింగమూర్తి-
చంద్రదత్త-
ఎమ్మబసవన-

యజుర్వేదభాష్య (కన్న)

పరవాదిగజాంకుశతారావళి.
చీరమహాకావ్యము.
వీరభద్రవిజయకావ్యము.
భైరవేశ్వరకావ్యము.
సారస్వతవ్యాకరణశబ్దమణి.
కబ్బిగరక్షాపీఠికాకోశము.
శంకరశతము.
కాలజ్ఞానము.

మొత్తమునకు విజయనగరమహారాజులకాలమునందు వీరశైవ కవులసాహిత్యకళ యత్యున్నతదశను బొందియుండినది. ఆకాలమున వీరశైవకవులు తెలుఁగునఁ గూడ గొన్నిగ్రంథములను వ్రాసిరి. ఇంకను నెందఱో కవులెన్నియో గ్రంథములను రచించినట్లు తెలియుచున్నది. విమర్శించుటకుసాధ్యము గాకున్నది. వీరశైవులందఱు తమ కన్నడసాహిత్యము

త్యము నభివృద్ధినొందిచిన విజయనగరరాజులయొడ నెంతయుఁ గృతజ్ఞులై యుండుట శరమధర్మము.

ఈవ్యాసము వ్రాయుటకు సంయుక్తకర్ణాటకపత్రిక నా కెంతయుఁ దోడ్పడినది. అపత్రికాధిపతులకు విఁతి.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్కృత్యము.

—శతావధాని, పినుపాటి చిదంబరశాస్త్రిగారు.—

సీ. కావ్యంబులును నాటకములు నలంకార
ములును గూడను దెలుసలుపు టొకటి
వ్యాసప్రణీతంబు లగుపురాణము తెల్ల
నాచితంబుగఁ దెలింగించు టొకటి
యాలుశాస్త్రంబులయందుఁ జెప్పబడ్డ
విషయంబు తెల్లుగావించు టొకటి
తెలుఁగులోనికి రానికళ లన్నియునుగూడ
సేకరించి తెలుంగుసేయు టొకటి

యభయభాషలలోఁ బ్రజ్ఞ యన్నయట్టి
పండితుల నెన్నఁడును బాయకుండు టొకటి
యరయు మియ్యవి నియతకృత్యములు నీకు
నాంధ్రసాహిత్యపరిషద్బ్రాయతాక్షి !

సీ. ఆంధ్రంబునా దుండినట్టిభారతమునఁ
బడినప్రమాదముల్ వాపు టొకటి
తెలుఁగుబాసకు లోటు దీర్చఁగాఁగలయట్టి
వ్యాకరణంబును వ్రాయు టొకటి
ముద్రితంబులు గాక మూల నుండినగొప్ప
తెలుఁబొత్తములు ముద్రించు టొకటి
తప్పగా వ్రాయుగ్రంథములలోఁ గలతప్పు
నిశ్చంకమాగను ఖండించు టొకటి

దేశభాషలయందు నాధిక్య మెనయు

తెలుగునఁ గలఁజేమహిమంబు తెలుపు టొకటి

యరయు మియ్యవి నియతకృత్యములు నీకు

• నాంధ్రసాహిత్యపరిషదబ్రాహ్మతాక్షి !

సీ. ఇది యయుక్తము యుక్త మిది యంగు నిర్ణయం

బానిరింపఁగలభార మాను టొకటి

వలుగాకితనమున భాషావచారంబు

చేయువారిలను శాసించు టొకటి

బహుకాలముననుండి పండితాగ్రణులు ద్రో

క్తి నమార్గములయంద చనుట యొకటి

గ్రామ్యులనెకచీడ గలుగకుండఁగ గ్రాంధి

కంబచసస్యంబుఁ గాచు టొకటి

నియమములు లేని దనియెడునింద తెలుగు

భాసకు ఘట్టిలకుండఁ గాపాడు టొకటి

యరయు మియ్యవి నియతకృత్యములు నీకు

నాంధ్రసాహిత్యపరిషదబ్రాహ్మతాక్షి !

సీ. సాస్త్రుతంబునఁగలశక్తి యంతయు నాంధ్ర

మునకుఁ జేకూర్చఁగాఁ బూనుమమ్మ

తెలుగుభాసకు వన్నె గలిగింపఁ గలిగిన

యట్టిమార్గములెల్ల నెరయుమమ్మ

ఘనుఁ డైనయాంధ్రభోజనినాయకత్వంబు

గలకాలమును నీవు గాంచుమమ్మ

పరిషత్తులం దగ్రహదము నాసాదించి

బ్రహ్మయ్యపురు నీవు పడయుమమ్మ

ఆంధ్రతత్త్వంబు దెలియనియాంధ్రుఁ డాంధ్ర

దేశమున లేఁ డనుచుఁ బరదేశజనులు

గూడ నుతియించుకీర్తి చేకొనఁగదమ్మ

యాంధ్రసాహిత్యపరిషదబ్రాహ్మతాక్షి !

— ౧. వ పరిచ్ఛేదము. [శృంగారవ్యక్తి]. —

రసవిచారకమును మనకృతికి 'రసార వ' మరుపేరును స్థాకము చేయునదియు నగు సీపరిచ్ఛేదము బహువిపులముగా నుండియుండును. కాని మనకు 2 పుటలగ్రంథము మాత్రమే లభించింది. ఈప్రకరణమునకు 'శృంగారవ్యక్తి' యనుపేరీక్రిందిశ్లోకమునుబట్టి కలిగిపది:

శ్లో. 'ఏ(వం) (రత్యా)దయో భావాః శృంగారవ్యక్తిహేతవః

. కార్తాన్నిర్వ దేశోపఖ్యాత ద్యభాభేదం ప్రకాశితాః.'—రసారవ. ౧. 17.

ఈశ్లోకము భోజని 'శృంగారప్రకాశము' న 14 వ ప్రకాశమునందలి యుపసంహారశ్లోకములలో మొదటిది. ఈప్రకాశమునందలి కడపటి యీరెండుశ్లోకములను గూడ ప్రకాశవర్షుడు గ్రహించెను.

శ్లో. 'జన్మానుబద్ధాతికయసమ్మర్కానుగమా నితి
యుజ్జీత సర్వభావేషు క్లయో రుభయో రపి.

శ్లో. య దపి చ గదితం ప్రకర్షగామీ
భవతి రసో రతివిస్మయాది లేవ
త దిద మితి నిరాకృతం ప్రకృప్తాః

ప్రకృతిజభేద మమీహి సర్వవప.'—రసారవ. ౧. 18-19.

శృంగారప్రకాశము [13 ప్రకాశము] న విస్తరింపఁబడిన భావముల వివిధావస్థలు—భావోదయము, వికాసము మొదలగునవి— 18 వ శ్లోకమున నూచింపఁబడెను. తరువాతిశ్లోకమున నూతన మగు భోజని రససిద్ధాంతము కొంతవఱకు సంగ్రహముగాఁ జెప్పఁబడెను. ఈసిద్ధాంత మేమన—అభిమానము, శృంగారము ననునామాంతరములు గల 'అహంకారము'నకే రసనామ ముచితము. రత్యాదులగు 49 భావములు ప్రకర్షావస్థ నందినను భావనావస్థయు దుండుటచే నవి రసమనఁ జెల్లవు. రత్యాదిప్రకర్షయే రస మనునది ప్రాచీనసిద్ధాంతము. ప్రకర్షయైనను భావమే యని భోజనిమతము. ప్రకర్షావస్థయందున్న యీభావము లన్నియు మనలో ననవరతమును బ్రకాశించునహంకార దీపికను బ్రజ్వలించఁజేయును ['సప్రప్తిషం ద్యుతిచయా ఇవ వర్ధయన్తి']. ఈయహంకారమే మన మనుభవించునది, విషయాంతరముల

ననుభవించుటకు సాధనభూత మైనది. కావున 'అహంకారశృంగారాభిమాన' మొక్కటియే రసము. 'సరస్వతీకంఠాభరణము'నఁ గూడ రసప్రకరణము మొదట [౧ పది.] నీతని సిద్ధాంత మిట్లు సూత్రప్రాయముగా నొసఁగఁబడెను:

'రసోఽభిమానోఽహంకారః శృంగార ఇతి గీయతే.'

ఈనవీనమతము నావిష్కరించిన పిమ్మట భోజుఁడు ప్రాచీనాలంకారికులు చెప్పిన 'శృంగారము' [స్త్రీపురుషప్రేమ] రతియను భావము యొక్క ప్రకారావస్థయే యని నుడివియున్నాఁడు. ఈరతి 'అహంకారశృంగార' కల్పకముయొక్క ప్రథమముఁ బ్రథానము నగునంకురము. 'శృంగారప్రకాశము' [11 ప్రకాశ.] న నీరతినే 'సకలభావమూర్ధాభిషిక్త' మని యీతఁడు చెప్పియున్నాఁడు. రతిప్రపంచక మగు 13 వ ప్రకాశము తుదిని—

౧. శ్లో. 'పైవ భావో రతి ర్నామ.'

౨. శ్లో. 'భావాస్తరేభ్యః సర్వేభ్యః.'

3. శ్లో. 'నిసర్గసంస్కృతుః ప్రశేదైః.'

అననీశ్లోకములలో రతివిచారము నుపసంహరించెను. ఈశ్లోకములు మూఁడును రసాన్లవమున స్వీకరింపఁబడినవి. [౧ పది. 12-14]

'రసార్ణవము'న నీప్రకరణమున 'శృంగారప్రకాశము' సారము-అందుఁ బ్రథానముగా 11, 12, 13 ప్రకాశముల సారము-సంగ్రహింపఁబడి యుండును. రసార్ణవమునఁ బంచమప్రకరణము-

'ఉక్తః సోఽయం విభావానుభావసత్కారినశ్చరః'

క్రమేణ సర్వభావానాం శృంగారేషు చతుర్న్వపి.'

అని ప్రారంభింపఁబడెను. దీనినిబట్టి మొదటఁ జాలభాగ ముల్పన్నమైనట్లు తెలియుచున్నది. ఇటఁ జేర్చినఁబడిన చతుర్విధశృంగారములును భోజుఁడు చెప్పిన ధర్తారకామమోక్షశృంగారములే. శ్లోకాద్వినీ 'ఉక్తః' అని చెప్పఁబడుటచే లుప్త మగుభాగమున 'శృంగారప్రకాశము' నందలి 11, 13, 14, 18-21 ప్రకాశములలో వివరింపఁబడిన

49 భావములయొక్క విభావములు మొదలగునంశములు సమాలోచింపఁబడియుండును.

రాఘవనాథుని వంటివారు చెప్పినట్లు భోజునికీ బియ్యట వచ్చినయాలంకారికులలో విలక్షణ మగుభోజుని రససిద్ధాంతమును సరిగా బోధపఱచుకొనినవారు బహుస్వల్పము. ప్రకాశవర్షుడు, 'సరస్వతీకంఠాభరణము'నకు వ్యాఖ్యలు వ్రాసిన రత్నేశ్వర-జగద్ధర-భట్టసరిసింహులు లను పండితప్రకాండు లేతవృత్తమును బాగుగ నవగాహనము చేసికొనఁగలిగిరి. అందువలన ప్రకాశవర్షునికృతిలోఁ బ్రధానమగురసప్రకరణము చాల భాగ ముత్పన్న మగుట శోచనీయము.

— 7. భామహుడు-ప్రకాశవర్షుడు. —

ప్రకాశవర్షున కుపజీవ్య లగుప్రాచీనాలంకారికులలో భామహుఁడొకఁడు. భామహునికావ్యాలంకారమునుండి యీతఁడు కొన్నిశ్లోకముల యథాస్థితిములుగాఁ బరిగ్రహించియున్నాఁడు. మఱికొన్ని భామహశ్లోకములకు నీతనిశ్లోకములకు విశేషసామ్యము పొడకట్టుచున్నది. 3 వ పరిచ్ఛేదమున (37 శ్లో.) మహాభామహుని దని యొకశ్లోకము నుదాహరించెను. ఇది మనకు లభించినభామహగ్రంథమునఁ గానరాదు. అం దీశ్లోకము లోపించెనో లేక ప్ర. 6. పారపాలున మఱియొకకవిరచనము నీతని కంటఁగట్టెనో చెప్పఁజాలము. రసార్థవమున [ర పరి. 91-92 శ్లో. 'ప్రకీర్తింబమపి', 'రూపం శంసన్తి'] రెండుశ్లోకములలో భామహుని మఠము ప్రమాణీకొంచుకొనఁబడెను. ఈశ్లోకములు గూడ భామహునికృతిలో మృగ్యములు. దీని నాధారముగాఁ గొని వేంకటరామశర్మగారు మహాభామహుఁ డనునాలంకారికుఁ డొకఁడు గలఁ డనియు, నీతఁడు భామహునికంటె భిన్నుఁ డనియుఁ బ్రతిపాదించిరి. కాని యీవాదము సమంజసము కాదని తరువాత నిరూపింపఁబడును. ఇక భామహప్రకాశవర్షులరచనాసామ్యములఁ జూడఁదగును—

(అ) ఈక్రిందిశ్లోకము లిరువురగ్రంథములలోను గలవు:

1. శ్లో. 'సముదాయార్థశూన్యం య త్త దపార్థం ప్రపక్షతే.'

—భామహ. IV. పరి. 8 శ్లో. ప్రకాశ. ౧ పరి. 81.

2. శ్లో. 'కృచి దాశ్రయసాధర్యా దధతే శోభా మసాధ్యపి
కాంతావిలోచనస్యస్తం మలీమసమి వాజ్ఞానమ్.'

శ్లో. 'సన్నివేశవిశేషాత్తు దురుక్త మపి శోభతే
నీలం పలాశ మాబద్ధ మస్తరాలే స్రజా మివ.'

—భామహ. I. 55-54. ప్రకాశ. ౨. 50-51.

3. శ్లో. 'సర్వం సర్వేణ సారూప్యం నాస్తి భావస్య కన్యకాత్
యథోపపత్తి కృతిభి రుపమానం ప్రయుజ్యతే.

శ్లో. అఖడ్గరడ్డలః క్వేద్యః క్వ కాంతానన వద్యుతి
యత్కించ్చితాన్తనిమామ్యాత్తు శశినై వోపమీయతే.'

—భామహ. II. 43-44 ప్రకాశ. ౨ 64-65.

4. శ్లో. 'ఏతద్ధ్రావ్యం ముఖికుసుమం మాల్య వేత నిగ్ధేయమ్
దధతే శోభాం విరచిత మిదం స్థాన మస్త్రైత దన్య
మాలాకాశో గచయతి యథా సాధు విజ్ఞాయ మాలామ్
యోజ్యం కావ్యే ష్వవహితధియా తద్వదే వాభిధానమ్.'

—భామహ. I. 59. ప్రకాశ. 3. 97.

(ఆ) ఉభయలకు విశేషసాదృశ్యముగల రచనలు:

1. 'య దభిన్నార్థ మనోగత్యం త దేకార్థం ప్రచక్షతే.'—భామహ. IV. 12.

'ఉక్తాభిన్నార్థ మేకార్థం వ్యాపారస్తి విశారదాః.'—ప్రకాశ. ౧. 32.

2. 'యథోపదేశం క్రమశో నిర్దేశోఽత్ర క్రిమో మతః

తదవేతం విపర్యాసా దిత్యాఖ్యాత మప్రకమమ్.'—భామహ. IV. 20.

'అప్రకమం తు తద్యత్ర పార్యాపగ్యవివక్షయః.'—ప్రకాశ. ౧. 33.

3. 'అవిద్యదగ్ధనాదాలప్రతీతార్థం ప్రసాదవత్.'—భామహ. II. 3.

'ప్రసిద్ధార్థపదన్యాసా త్ప్రసాద ఇతి కీర్తితః.'—ప్రకాశ. ౨. 7.

4. 'స కాంత మపి నిర్భూషణం విభాతి వనితానమ్'—భామహ. I. 18.

'శ్చేమోఽలంకారయోగోఽయం కామినీవపుషో యథా

నిసర్గసుందర స్వాపి ప్రకర్షాధాయశో ద్రువమ్.'—ప్రకాశ. 3. 2.

5. 'విసయేన వినా కాశ్రీః కానిశా శశినా వినా

రహితా సత్కవిత్వేన కీదృశీ వాగ్విదగ్ధతా.'—భామహ. I. 4.

'విసయేన వినా కాశ్రీః కానిశా శశినా వినా

వినాచ శ్లేషవిత్రాభ్యాం కీదృశీ వాగ్విదగ్ధతా.'—ప్రకాశ. 3. 80-81.

— ౪. దండి-ప్రకాశవర్షుడు. —

ప్రకాశవర్షుని కుపజీవ్యగ్రంథములు భోజుని 'సరస్వతీకంఠాధరణ-శృంగారప్రకాశములు.' 'సరస్వతీకంఠాధరణము'న దండి 'కావ్యాదర్శము' నుండియు, భామహుని 'కావ్యాలంకారము' నుండియు శ్లోకములు చాలవఱకును, రాజశేఖరుని 'కావ్యమీమాంస' నుండి కొన్ని శ్లోకములును సంగ్రహింపఁబడినవి. భోజుని యీకృతి మనకవికి నొక వడి యగుటచే దండి- భామహ- రాజశేఖరుల రచనలకు నీతనిరచనలకు విశేషసామ్యసాదృశ్యములుకానఁబడుటలో వింతలేదు. ప్రకృతముదండి-ప్రకాశవర్షులరచనాసామ్యముల నరయదము:

(అ) ఈక్రిందిభాగము లుభయులకృతులలోను గానవచ్చెడివి:—

1. 'సముదాయార్ఘ్యం య త్త దపార్థం ప్రవక్ష్యతే'

—దండి. III. 128; ప్రకాశ. ౧. 81.

2. 'ఓజ స్సహస్రభూయస్త్వమ్.'—దండి. I. 80. ప్రకాశ. ౨. 17.

- ౩ 'యత్రోద్వేగో న ధీమతః.'—దండి. II. 51. ప్రకాశ. ౨. 62.

4. 'అస్తి కాచి దవస్థా సా సాభివృద్ధ్య చేతనః'

యస్యాం భవే దభిరుతా విరుద్ధా రాపి భారతీ.'

—దండి. III. 133, ప్రకాశ. ౨. 88.

5. 'ఇహ శిష్టానుశిష్టానాం శిష్టానా మపి సర్వథా'

వాచా మేవ ప్రసాదేన లోకయాత్రా ప్రవర్తతే.

ఇద మధ్యం తమః కృత్స్నం జాయేత భవనక్రియమ్

యది శబ్దాన్వయం జ్యోతి రాసంసారా న్న దీప్యతే'

—దండి. I. 3, 4. ప్రకాశ. 3. 67-68.

6. 'అనుకంపా ద్యతీతయో యది కస్య ద్వివక్ష్యతే'

న దోషః పునరుక్తోఽపి ప్రత్యుతేయ మలఙ్కృతిః.'

—దండి. III. 187, ప్రకాశ. ౨. 55-56.

7. 'క్రీడా గోష్ఠీవినోదేషు తదజ్ఞై రాకీర్ణమస్త్రణే'

పరవ్యామీహ నే చాపి సోపయోగాః ప్రవేలికాః.'

—దండి. III. 97, ప్రకాశ. 3. 82.

8. 'న సంహితాం వివక్ష్యామీ త్యసన్ధానం పదేషు యత్
తద్విసనీతి నిర్దిష్టం న ప్రహృహ్యదిహేతుకమ్.'

—దండి. III. 159. ప్రకాశ. ౨. 54-55.

(ఆ) దండి-ప్రకాశవర్ణనకృతులలో విశేషసాదృశ్యముగల వాక్యములు.

1. 'అవిశేషేణ పూర్వోక్తం యది భూయోఽపి కీదృశే
అథః శబ్దతో వాపి తదేకార్థం వతం యథా.'—దండి. III. 185.
ఉక్తా భిన్నార్థ మేకార్థం వ్యాహరన్తి విశారదా.'—ప్రకాశ. ౧. 32.
2. 'లోకాతీత ఇవాత్యగ మధ్యాహ్నోప్య వివక్షితః
యోఽర్థస్తే నాతిమన్యన్తి విదగ్ధా నేత రేజనాః.'—దండి. II. 89.
'లోకాతీత ఇవాగ్ యః సోఽతిమాత్ర ఇహేవ్యతే.'—ప్రకాశ. ౧. 84.
3. 'స్యా ద్వపుః సుద్ధర నుపి శ్చిత్రే తైకేన దుర్భామ్.'—దండి. I. 7.
'న హి కుస్మాదిభి ర్దోష్టై రహితం కామినీవపుః
వృద్ధీతాదిచాతుర్యగుణా న్నాద్రియతే క్వచిత్.'—ప్రకాశ. ౨. 2.
గ్రంథగౌరవభీతిచే నిక దండివాక్యముల మత్ర ముదాహరించి ప్రకాశవర్ణన
వాక్యముల దిక్పదగ్రహముగ నూచించదను.
4. 'ప్రసాదవత్ ప్రసిద్ధాఢమ్.'—దండి. I. 45.
'ప్రసిద్ధాఢ.'—ప్రకాశ. ౨. 7.
5. 'సమం బంధే స్వవిషయం తే మృదుస్ఫుటమధ్యమాః
బంధా మృదుస్ఫుటోన్మిత్రవర్ణవిన్యాసయోఃయః.'—దండి. I. 47.
'బంధోమృగు'—ప్రకాశ. ౨. 8.
6. 'అనిష్ఠురాత్మగ్రసాయం సుకుమార మి హేవ్యతే.'—దండి I. 69.
'అకఠోరాత్మగ.'—ప్రకాశ. ౨. 9.
7. 'ఊర్జస్వి రూఢాహంకారమ్'—దండి. II. 275.
'రూఢాహంకార తౌర్జస్యమ్'—ప్రకాశ. ౨. 29.
8. 'యత్నైః సమృద్ధవిజ్ఞానహేతుకోఽపి కృతో యది
క్రమలబ్ధున మ ప్యాహుః నూరయో నైవదూవణమ్.'—దండి. III. 146.
'యత్నైః సమృద్ధ'—ప్రకాశ. ౨. 53-54.
9. 'శిథిలమ్ * * *
అనుప్రాసధియా గౌడై స్తదిష్టం బంధగౌరవాత్.'—దండి. I. 43-44.
'సుకుమారాఢ'—ప్రకాశ. ౨. 67.

10. 'ఉన్మత్తపత్తబాలానా ముక్తే రన్యత్ర దువ్యతి.'—దండి. III. 128.
'మత్తోన్మత్తాది.'—ప్రకాశ. ౨. 74.
11. 'ఈవృశం సంశయా యైవ యది వా తు ప్రయుజ్యతే
స్యా దలంకార ఏ వాసౌ న నోష స్తత్ర త ద్యథా.'—దండి III. 141.
'సంశయా యైవ.'—ప్రకాశ. ౨. 76-77.
12. 'కాంతం భవతి సర్వస్య లోకయాత్రానువర్తనః.'—దండి. I. 88.
'కాంతం భవతి సర్వస్య లోకసీమానువర్తనః.'—ప్రకాశ. ౨. 79.
13. 'తత్ర వైదగ్ధ్యాగ్రాహ్యే వ్యక్తే ప్రస్ఫుటాకౌ.'—దండి. I. 48.
'ఉచ్యతే రీతయస్తత్ర త థాపి ప్రస్ఫుటాక్షరాః.'—ప్రకాశ. 3. 17.
14. 'కారకజ్ఞాపకా హేతు తా చానేకవిధే యథా.'—దండి. II. 235.
'అలక్ష్యారతయోద్దిప్తం నివృత్తా వపి తస్యయమ్.'— ,, 237.
నిర్వర్త్యేర వికాత్యేవ హేతుత్వం త దపేక్షయా
ప్రాప్తేతు కర్మణి ప్రాయః క్రియాపేక్షైవ హేతుతా.
హేతు ర్నిర్వర్తనీయస్య దర్శితః..... ,, 240-41.
'* * * రమ్యాః జ్ఞాపకహేతువః
అభావహేతువః కేచి ద్వ్యవహితైః పనోహరాః'—,, 246.
'ప్రాగభావాదిరూపస్య హేతుత్వ మిహవస్తునః
భావాభావరూపస్య కార్యస్యోత్పాదనం ప్రతి'—,, 252.
'మూలకార్య స్తత్సహజః కార్యాన్తరబద్ధతా.'* *—,, 253-59.
ప్రకాశ. ౮. 11-13:—
'ప్రవృత్తేర్వా * * * క్వా ప్యర్థాన్తరబాధితః.'
15. 'సౌత్త్యా త్సాన్త ఇతి స్మృతః.'—దండి. II. 260.
'సూక్తః సూక్ష్మగుణస్తు సః.'—ప్రకాశ. ౮. 14.
16. 'కింఞ్చి దారభమానస్య కార్యం దైవకాత్ పునః
తత్సాధనసమాప్త ర్యా తదాహు స్సమాహితమ్.'—దండి. II. 298.
'* * ప్రయత్నాద్వా * * సమాహితమ్.'—ప్రకాశ. ౮. 18.
17. 'ప్రసిద్ధహేతువ్యావృత్త్యా యత్కింఞ్చి తాగ్రణాన్తరమ్
యత్ర స్వాభావికత్వం వా విభావ్యం సా విభావనా.'—దండి. II. 199.
'ప్రసిద్ధహేతు * * * విభావనా.'—ప్రకాశ. ౮. 19-20.

—9. భోజుడు-ప్రకాశవర్షుడు.—

భోజుని 'సరస్వతీకంఠాధరణము'ను, 'శృంగారప్రకాశము'ను ప్రకాశవర్షుని కృతిదర్పణమునకుఁ గళాయివంటివి. భోజుని యడుగుల లోనే యడుగులు వేసి మనకవి గ్రంథరచనము చేసెను; కాని యీతఁడు గ్రంథమున నొక్క చోడైనను భోజుని స్మరించినపాపమునఁ బోలేను. భోజునిసరస్వతీకంఠాధరణమునకు 'రసార్ణవము' నిపానము వంటిది. 'శృంగారప్రకాశ' సారముగూడ ని దిమిడి యున్న దనియు భోజునికృతికి ప్రకాశవర్షునిగ్రంథము సింహావలోకనమువంటి దనియుఁ జెప్పనొప్పును. ఇక మనకవి యుపజ్ఞ యేమన-భోజుని రచనముల నెడనెడ వ్యత్యస్తము చేయుట, యీతఁడు నుడివిన గుణదోషాదులలో నొండు రెండు నదలి వేయుట, యీతఁడుచెప్పిన వాని కొకటిరెండు చేర్చుట యీతఁడు పెట్టిన పేరును మార్చి మఱొకపదము చే నావిషయమునే చెప్పుట మొనలగునవి. ఇక వారిరువుర రచనాసామ్యములలోఁ గొన్నిటిని మాత్రము చూపి పిమ్మటఁ గొన్ని విషయముల సమాలోచ మొనరించెదను.

—భోజుడు —

I పదదోషములు: 16.

1. అసాధువు: ('శబ్దశాస్త్రనిరుద్ధం యత్.')
2. అప్రయుక్తము: ('కవిభి ర్నప్రయుక్తం యత్.')
3. కష్టము: ('పదం శ్రుతే రసుఖదమ్.')
4. అనర్థకము: ('పాదపూరణమాత్రార్థమ్.')
5. అన్యార్థము: ('రూఢిచ్యుతంపదంయత్.')
6. అప్రస్తావనము: ('యస్తు తుచ్ఛాభిధేయం స్యాత్.')
7. అసమర్థము: ('అస్మత్తం పదం యత్.')

—ప్రకాశవర్షుడు. —

I పదదోషములు: 14. క్రమమున నిండుకవ్యత్యాసము గలదు.

1. ('శబ్దశాస్త్రనిరుద్ధం యత్.')
 2. ('ప్రయుక్తం కవీనదైర్వ్యత్.')
 3. ('శ్రవణదుర్భగమ్.')
 4. ('పాదపూరణమాత్రం యత్.')
 5. [ఈక్రింది 'యసమర్థ' లక్షణము దీనికి సదృశముగా నున్నది.]
 6. ('వాచ్యతుచ్ఛతయా క్లిష్టమ్.')
 7. ('య ద్విధం రూఢివర్త్యవ్యతిక్రమాత్.')
- భోజుని 'అన్యార్థము' దీనికిఁ దుల్యముగా నున్నది.

8. అప్రతీతము: ('తదుద్దిష్టం, ప్రసిద్ధం శాస్త్రం ఏవ యత్.')	8. ('శాస్త్రం ఏవ ప్రయుక్తం యత్.')
9. క్లిష్టము: ('దూరే యస్యాగ్రసంక్లిష్టః.')	9. ('పారంపర్యేణచార్థస్యనూచకమ్.')
10. గూఢార్థము: ('అప్రసిద్ధాగ్రంప్రయోగమ్..')	10. ('అప్రసిద్ధాగ్రసంబధమ్.')
11. నేయార్థము: ('స్వసంకేతప్రహస్తార్థమ్.')	11. ('స్వయం కల్పితసంకేతమ్.')
12. సందిగ్ధము: ('నయత్పదం నిశ్చయకృత్.')	12. ('య త్రార్థావరసమృద్ధః.')
13. విపరీతము: ('విరుద్ధార్థప్రకల్పనమ్.')	13. ప్రకాశవర్షుడు శేర్మనలేదు.]
14. అప్రయోజకము: ('అవిశేషవిధాయకమ్.')	14. ('వివక్షితప్రమేయస్య నోపకారి.')
15. దేశ్యము: ('అత్యుత్పత్తిపత్యదమ్.')	15. ('దేశరూఢితం పదమ్.')
16. గ్రామ్యము: i. అస్థిలము (లేక) అసభ్యాగ్రము	16. గ్రామ్యము: i అసభ్యము.
ii. అమంగళము.	ii అమంగళము.
iii. ఘృణాకారము.	iii ఘృణాకారము.

—భోజనము.—

—ప్రకాశవర్షుడు.—

II. వాక్యదోషములు: 16.

వాక్యదోషములు: 14, కాని సరిగా నాలోచించిన 15 కానబడుచున్నవి. క్రమమున నించుక వ్యత్యాసము గా నబడుచున్నది.

1. శబ్దహీనము: ('అపశబ్దవత్.')	1. 'భిన్నభాషాపదావిదమ్.'
2. క్రమభ్రష్టము: ('అర్థః శాబ్దోవా యత్ర న క్రమః.')	2. 'శబ్దార్థవ్యుత్క్రమా యత్ర.'
3. విసంధి: ('విసంహితో విరూపావా యత్ర సన్ధిః.')	3. 'విరుద్ధసన్ధి నిః సన్ధి.'
4. పునరుక్తిమత్తు: ('పదం పదార్థశ్చాభిన్నాయత్ర.')	4. 'తాదృశపదపదార్థానాం నిబధ్నే.'
5. వ్యాకీర్ణము: ('మిథో యన్తిన్ విభక్తీనా మసజ్జతిః.')	5. 'అనేకపదసన్తానవ్యాకృతస్పృతిభిః పదై ర్యోజనా యత్ర.'
6. సంకీర్ణము: ('వాక్యాన్తరపదై ర్మిశ్రమ్.')	6. 'వాక్యాన్తరపదోన్మిశ్రమ్.'
7. అపదము: ('విభిన్నప్రకృతిస్థాది పద యుక్తి.')	7. * * *
8. వాక్యగర్భితము: ('వాక్యాన్తరసగర్భమ్ యత్.')	8. [వాక్య] గర్భితము: ('వాక్యాన్తర సగర్భం యత్.')

9. భిన్నలింగము: ('యత్రోపమా భిన్న
లిక్తా.')
10. భిన్నవచనము: ('యద్భిన్నవచనోపమమ్.')
11. న్యూనోపమ: ('న్యూన ముపమానవిశేష
తైః.')
12. అధికోపమ: ('అధికం యత్పనశ్చైః
స్యాత్.')
13. భగ్నచందస్సు: ('యచ్చన్దోభగ్నవద్వచః.')
14. భగ్నయతి: ('అస్థానే విరతి ర్యస్య.')
15. అశరీరము: ('క్రియాపదవిహీనం యత్.')
16. ఆర్తిమత్తు: ('గుణానాం దృశ్యతే యత్ర
శ్లేషాదీనాం విపర్యయః.').-సమాధి తప్పఁ
దక్కిన 9 గుణములు విపర్యయమునందు
టనుబట్టి ఆర్తిమత్తు 9 విధములు.
9. 'అలిఙ్గత్వా దుపమానోపమేయ
యోః'.
10. 'యస్మిన్ వచనవైషమ్య ముపమా
నోపపమేయయోః.'
11. 'న్యూనై రుపమానవిశేషతైః.'
12. 'విశేషజాధికౌపమ్యమ్'.
13. భిన్నవృత్తిము: ('చన్దోలక్షణహీ
నం.').-2 విధములు: 'తద్వర్ణ-యతి-
భేదేన ద్విధా'.
14. ఖంజము: ('క్రియావిరహితం
వాక్యమ్.')
15. శ్లేషాదిగుణహీనము-10 తెగలు.
సమాధిగుణహీనముతోఁగలిపి.

III. వాక్యార్థదోషముల విధానము, వర్గీకరణములలో నుభయులకు నిది
వఱకుఁ జూపినసామ్యముకంటె సధిక సామ్యము గన్పట్టుచున్నది:-

—భోజుడు.—

వాక్యార్థదోషములు: 16.

1. అపార్థము: ['సముదాయార్థశూన్యం య
ద్వచః.']
2. వ్యర్థము: ['గతార్థం యత్, యచ్చ స్యా
న్నిష్ప్రయోజనమ్.']
3. ఏకార్థము: ['ఉక్త్యభిన్నార్థమ్.']
4. ససంశయము: ['సందిగ్ధార్థమ్.']

—ప్రకాశవర్షుడు—

వాక్యార్థదోషములు: 16.

1. 'సముదాయార్థశూన్యం యత్'.
2. 'యదప్రయోజనం (కం ?) యచ్చ
గతార్థమ్'.
3. 'ఉక్త్యభిన్నార్థమ్'. ('ఉక్తాభిన్నా
ర్థమ్'-సరికాదు.)
4. 'యత్రార్థస్య న నిశ్చయః'.

5. అపక్రమము: ['వాక్యం యత్తు క్రమగ్రహ్యమ్.']	5. 'పార్యపర్యవిపర్యయః'.
6. భిన్నము: ['భాత్యాద్యుక్తావనిర్వృత్యమ్.']	6. 'భాత్యాద్యుక్తా వనిర్వృత్యమ్'.
7. అతిమాత్రము: ['యత్ సర్వలోకాతీతాత్మమ్.']	7. 'లోకాతీత ఇవాన్లోయః'.
8. పరుఁడు: ['యత్తుక్తూరార్థమత్యర్థమ్.']	8. 'అతిక్తూరస్తు వాక్యార్థః'.
9. విరసము: ['అప్రస్తుతరసంయత్.']	9. 'అప్రాకృతరసమ్'.
10. హీనోపమ: ['హీనం యత్రోపమానం స్యాత్.']	10. 'హీనం యత్రోపమానంస్యాత్'.
11. అధికోపమ: ['తదేవయస్మిన్నధికమ్.']	11. 'యత్రోపమానమధికమ్'.
12. అసదృశోపమ: ['యత్స్వతుల్యోపమానమ్.']	12. విసదృశోపమ: 'అతుల్యముపమానం చేత్.'
13. అప్రసిద్ధోపమ: ['అప్రసిద్ధోపమానం యత్.']	13. 'అప్రసిద్ధోపమానం చేత్'.
14. నిరలంకారము: ['యదలంకారహీనమ్.']	14. 'అలంకారవివృతమ్'.
15. అల్లెము: [అల్లెలాఢప్రతీతికృత్.']	15. 'యదసభ్యాన్ధిసమ్మర్శమ్'.
16. విరుద్ధము: 3 విధములు—	16. విరుద్ధము: 3 విధములు—
౧. ప్రత్యక్షవిరుద్ధము.	౧ ప్రత్యక్షము.
౨. అనుమాన ,,	౨. అనుమానము.
3. ఆగమ ,,	3. ఆగమము.

ఈమూటిలో నొక్కొకటి 3 తెలుగు

గులు; మొత్తము 9.

ఈమూటిలో నొక్కొకటి

మరల 3 విధములు. మొత్తము 9.

దోషములు, తల్లక్షణములు కేవలము భోజునికృతీయందే కాక తత్పూర్వాలంకారికులకృతులలోను గానఁబడుచున్నవి; కావున దోషలక్షణములు, తద్రచనాక్రమమును బ్రాచీనులచే స్థిరరూప మొసఁగఁబడినవి. అందుచే శబ్దసాదృశ్యము రచనాసామ్యముదోషప్రకరణమునఁ దప్పవు. కేవలము నీసామ్యములఁబట్టియే యొకగ్రంథకర్త మణికనికృతి నుపజీవ్యముగాఁ గొనెనను సిద్ధాంతము సమజంసము కాదని కొందఱు వాదింపవచ్చును. కాని గుణప్రకరణమునందలి సామ్యములం జూచుచో

భోజనికృతి యెంతవఱకు ప్రకాశవర్షనకు మూలమో తెలియఁగలదు. దండి, తదనుయాయుల ప్రభావమును, అగ్నిపురాణమునందలి యలంకారప్రకరణములందలి మతప్రభావమును భోజని యభిప్రాయములపైఁ జాలవఱకు గన్పట్టినను, నీతనికృతియందుఁ బేర్కొనఁబడిన 'గుణముల' నామములును గుణనిర్ణయపద్ధతియు విలక్షణములై, తత్పూర్వకృతుల లోని వాని కనేకవిషయముల భిన్నములై చూపట్టుచున్నవి. ఇక్కడను ప్రకాశవర్షుడు భోజని విశేషముగా ననుకరించెను:

1. శ్లేష. 2. ప్రసాదము. 3. మాధుర్యము. 4. సమత. 5. సౌకుమార్యము. 6. అర్థవ్యక్తి. 7. ఓజస్సు. 8. కాంతి. 9. ఉదారత. 10. సమాధి - అని వాచుచునిచేఁ బేర్కొనఁబడిన శబ్దార్థగుణములు పదింటికి భోజుడు- 11. ఔచిత్యము. 12. ఉదాత్తత. 13. ప్రేమస్సు. 14. సుశబ్దత. 15. సౌత్కర్యము. 16. గాంభీర్యము. 17. సంక్షేపము. 18. విస్తరము. 19. సమ్మితత్వము. 20. భావికత్వము. 21. రీతి. 22. ఉక్తి. 23. గతి. 24 ప్రాధి -

అను 14 గుణములఁజేర్చి మొత్తము గుణములు 24 అనెను. ఈ తనివలె నింతవిలక్షణముగ నిన్ని గుణములను మఱి యేమూలంకారికుఁ డును జెప్పియుండలేదు.

ప్రకాశవర్షుడుమాత్ర మిందలి గతి-ప్రాధి అనువానిని వదలి తక్కిన 22 గుణముల నామముల లక్షణములను భోజనికృతినుండి సంగ్రహించెను.

—భోజుడు.—

IV శబ్దగుణములు: 24.

1. శ్లేష: ('సుశ్లిష్టపదతా')
2. ప్రసాదము: ('ప్రసిద్ధార్థపదత్వమ్.')
3. సమత: ('యన్మృదుప్రస్ఫుటోన్మిశ్రకన్గ బద్ధ విధిప్రతి, అవిషమ్యేణాభణమ్.')

—ప్రకాశవర్షుడు.—

శబ్దగుణములు: 22.

1. 'యత్ర బన్ధోఽతి సంశ్లిష్టః.'
2. 'ప్రసిద్ధార్థపదన్యాసః.'
3. 'బన్ధోమృదుప్రస్ఫుటోన్మిశ్రకన్గజన్యా, న సజ్కరః.'

4. మాధుర్యము: ('యాప్యభక్ష్వదితావాక్యే')
 5. సుమారుత: ('అనిష్ఠరాక్షరప్రాయమ్')
 6. అగ్రవ్యక్తి: ('యత్రసమ్మాగ్నవాక్యత్వమ్')
 7. కాంతి: ('యద్యుల్లత్వం బాధ్యం')
 8. బౌదాగ్యము: ('వికటాక్షరబద్ధత్వమ్')
 9. ఉదాత్తత: ('స్థానైస్త్రిన్విశేషైర్హోగం')
 10. ఓజస్సు: ('సమాసభూయస్త్వమ్')
 11. బౌద్ధిత్వము: ('గాఢబద్ధతా')
 12. ప్రేయస్సు: ('ప్రియతగాభ్యాసం చాటూక్తా')
 13. సుశబ్దత: ('వ్యుత్పత్తిః సుత్తశాంత్యా')
 14. సమాధి: ('అన్యధర్మాకాం యదన్యత్రాధిరోపణమ్')
 15. సౌక్మ్యము: ('అత్తసంజల్పరూపత్వం శబ్దానామ్')
 16. గాంభీర్యము: ('ధ్వనియతా')
 17. విస్తరము: ('వ్యాపేనోక్తిః')
 18. సంక్షేపము: ('సమాసేనాభిధానమ్')
 19. సమ్మితత్వము: ('యావదగ్రపదత్వమ్')
 20. భావికత్వము: ('భావతో వాక్యవృత్తిర్యా')
 21. గతి: ('క్రిమో యస్యా దరోహోవరోహాయో')
 22. రీతి: ('ఉపక్రమస్యనిర్వాహః')
 23. ఉక్తి: ('విశిష్టా భేదితి ర్యా స్యాత్')
 24. ప్రాధి: ('ఉక్తేః ప్రాథం పరీపాకః')
 4. 'అగ్రోచితవచోబధ్యః'
 5. 'అగ్రకోరాక్షరన్యాయః'
 6. 'సమ్మాగ్నవాక్యతా'
 7. 'బద్ధస్త్రిన్విలతా' [ఇతి గ్రంథపాఠము గలదు.]
 8. 'బద్ధవైకట్యమ్'
 9. 'స్థానైస్త్రిన్విశేషైర్హ్యుక్తమ్'
 10. 'సమాసభూయస్త్వమ్'
 11. 'బద్ధగాఢత్వమ్'
 12. 'ప్రేయస్కపదవిన్యాసః'
 13. 'యాసుబద్ధతిగ్నానాంవ్యుత్పత్తిః'
 14. 'అన్యధర్మస్యభేదస్యత్రోపణమ్'
 15. 'శబ్దానామత్తసంజల్పరూపతా'
 16. 'ధ్వనియతా'
 17. 'వ్యస్తమ్'
 18. 'అభిధానం సమాసేన'
 19. 'యావదగ్రపదత్వమ్'
 20. 'భావాభివ్యక్త్యా వాణీ'
 21. * * * *
 22. 'ఉపక్రమస్యనిర్వాహః'
 23. 'అర్థాస్తరేణ చార్థస్య భణనాత్'
- [మొదటి రెండక్షరములు లోపింప శర్మగారు 'వినా' అని పూరించిరి, 'దే' పండితులు 'అ' అని పూర్తి చేసిరి.]
24. * * * *

అర్థగుణములు, దోషములు కొన్ని యెడల గుణత్వము నొందుట మొదలగు సనేకవిషయములలోఁ గూడ భోజనికృతికి ప్రకాశవర్ణనికృతికి సనేకసామ్యములు కానబడుచున్నవి. ఇందునుచుగా నీహరణము రసార్థవమున నామూలచూడము చూపట్టుచునేయుండును.

—10. పిన్ను డి.—

శార్ఙ్గధరుని 'పద్ధతి' లో ప్రకాశవర్ణనిశ్లోకములు రెండుదాహరింపబడి యున్నవి [383; 783 శ్లో]. ఈశ్లోకములు వల్లభదేవుని 'సుభాషితావళి' లోఁగూడ [484; 834]. ప్రకాశవర్ణన కావోపింపబడి యున్నవి. ఇవికాక మఱి 27 శ్లోకములు ప్రకాశవర్ణకృతములుగా 'సుభాషితావళి' లో లభించుచున్నవి. బాగుగా విమర్శింపఁగా నీసుభాషితగ్రంథములలోఁ బేర్కొనబడినప్రకాశవర్ణుఁడు ప్రాచీనవ్యాఖ్యాతయగు ప్రకాశవర్ణుఁడు కాఁడనియు, 'రసార్థవ' కర్తయగు మనప్రకాశవర్ణుఁడే యనియు ధృఢప్రత్యయము కలుగుచున్నది. ఏమన నాలంకారికులైన వారు కవులుగాఁ గూడఁ గన్పట్టుచున్నారుగాని, సామాన్యముగా వ్యాఖ్యాతలైనవారు కవినామప్రసిద్ధి నొందుటలేదు. ఉత్తమసాహిత్యకృతికర్తలగు దండి, ఉద్భటుఁడు, రాజశేఖరుఁడు, భోజుఁడు, డేమోద్రుఁడు, విశ్వనాథకవిరాజు, విద్యానాథుఁడు, ధర్మచూరి, జగన్నాథ పండితరాయలు మొదలగుమహనీయు లందరును గవీచంద్రులుగాఁ గూడఁ బ్రఖ్యాతులు. మల్లినాథాదు లేవో కొన్నిముక్తశ్లోకము లల్లినను ఏకి వ్యాఖ్యాతలనియే కాని కవులని క్రసిద్ధి కలుగలేదు. కావునఁ బైసుభాషితశ్లోకములలోఁ బేర్కొనబడినకవి 'రసార్థవ' కర్తయే యని నిశ్చయింపవచ్చును. మఱియు క్రీ. శ. 1200 కంటే నవీనము కాదని నిశ్చయింపబడిన 'కవీంద్రవచనసముచ్చయము'న ప్రకాశవర్ణనిశ్లోకము లేమియుఁ గానరావు. ఇందువలనఁ గూడ సుభాషితావళి లో నుల్లేఖింపబడినకవి మనకవి యనియే నిర్ణయింపవగును. ఈసిద్ధాంతము సరియగుచో ప్రకాశవర్ణనికాలమున కుత్తరావధి మనకు లభించుచున్నది. ధర్మదాససూరి 'విదగ్ధముఖమండనము'ను బేర్కొనుటచే 'రసా

రవ'కారుండు క్రీ. 1210 కంటె నవీనుడని కాలనిర్ణయప్రకరణమునఁ జెప్పఁబడినది. 'శార్ఙ్గధరపద్ధతి' రచనాకాలము క్రీ. 1363. ఇది 'సుభాషితావళి'కంటెఁ బ్రాచీనము. కావున నిందుదాహరింపఁ బడినప్రకాశవర్షండు క్రీ. 1363 కంటెఁ బ్రాచీనుడని చెప్పవచ్చును. అనఁగా క్రీ. 1210-1363 నడుమ నీతఁడు జీవించియుండు ననుట సరియని తోఁచెడిని.

— అనుబంధము —

లోపపూరణములు-పాఠభేదములు.

౧. పరిచ్ఛేదము.

—అచ్చుకతి.—

—సవరణలు.—

3. శ్లో. దో ♦ ♦ పమితి. దేశ్యగ్రామ్యమితి. (స. క. I. 6. 4పు.)
 6. తచ్చ ♦ ♦ దనర్థకమ్. తదేవస్యా (?) దనర్థకమ్.
 7. శాస్త్రస్ ♦ ♦ ♦ యుక్తం. శాస్త్రసవప్రయుక్తం. (స. క. I. 10. 9. పు.)
 10. దేశ్య ♦ కవా (?) యస్మత్సా. తద్దేశ్యమితినిర్దిష్టం యదవ్యుత్పత్తిమత్ పదమ్ (స. క. I. 14. 13. పు.)
 18. భిన్నలిఙ్గమలిఙ్గత్వాత్. భిన్నలిఙ్గమలిఙ్గా యత్ (?)
 27. ♦ ♦ శృబ్ధారయోః. పాళఃశబ్ధారయోః (స. క. 61 పు.)
 34. జాత్యావ్యక్తా ♦ ♦ ♦ ఘం. జాత్యావ్యక్తాపనిరూప్యఘం (స. క. 94 పు.)

42. తద్యత్ ♦ ♦ ♦ న. తద్యత్రదేశే న (?)
 43. యద్య (భ ?) నో ♦ ♦ యద్యత్ర నోచితమ్ (?)

౨. పరిచ్ఛేదము.

1. శాస్త్రార్థ ♦ ♦ లాలోకః. శాస్త్రార్థకశలో లోకః (?)
 2. దోషై రహితం. దోషైస్సహితం (?)
 6. ఏష ♦ ♦ ఏష ప్రోక్తో (?)
 10. బధ్యంతే. బధ్యంతే (?)
 12. యోగినామ్. యోగిసమ్ (?)
 15. బస్సస్యో ♦ ♦ ♦ కాన్తిః. బస్సస్యోజ్జ్వలతా కాన్తిః (స. క. I. 69. 48 పు.)
 17. వ్యాస ♦ ♦ చ. వ్యాస ఏవ చ (?)

- 18 ప్రేయూర. ప్రేయోఽర్థ (?)
29. సం ♦ ♦ ♦ జః. సంయోగ మోజః (?)
- 34 క్రియాక్రమమ్. క్రియాత్మకమ్ (?)
37. యథా న (ఈపాదమంతయు) తథా న (స. క. I. 4. 4 పు.)
తథా ♦ ♦ ♦ ణ. తథానుకరణే (?)
41. సందిగ్ధం.... [ణః]. సందిగ్ధం తు ప్రకరణా ద్విశేషావగ
మో యది (స. క. I. 101.95. పు.)
44. ♦ ♦ ♦ సంహితం (స. క. I. 105. 98 పు.)
45. శివలింగాదిశ ♦ ♦ ♦ స్వా. శివలింగాది సంస్థానే కస్యా (స. క.
84 పు.)
49. ఘృ ♦ ♦ ♦ ధృ ♦ ♦ ♦ మ్.
51. ♦ ♦ వశ. సన్నివేశ (స. క. I. 107. 103 పు.)
ఉల్లోకమునకుఁబిచ్చుట. పుష్కారం స్మృతిహే ♦ ♦ పూర్వవ
దగ్గితా గతిః.
- 54 విచక్షామి. విచక్షామి. (స. క. I. 114. 107
పు.)
55. నప్రగృహ్య ♦ ♦ కమ్. నప్రగృహ్యదిహేతుకమ్. (స. క. I.
114. 107 పు.)
56. కృతిః క్రియా (స. క. I. 115. 107 పు.)
57. సంయోగాదే ♦ ♦ ♦ సంయోగాదే రగారవమ్ (స. క. I.
123. 120 పు.)
58. కృతా ♦ ♦ కృతానచేత్ (స. క. I. 121 పు.)
60. నదో..... నదోపాయ వాకోవాక్యవిదోవిదుః
(స. క. I. 117. 109 పు.)
61.విదుర్బుధాః. ద్గీతం తద్విదు ర్బుధాః.
వాక్యానైరసగర్భం యద్వాక్యంతద్వా
క్యగర్భితమ్. (స. క. I. 119.113 పు.)

62. ♦ ♦ ♦ భిన్న.

స భిన్నవచనో.

స దోషో భిన్న.

స భిన్నవచనో.

64. ♦ ♦ సర్వేణ.

సర్వం సర్వేణ (స. క. I. 109 పు.)

71. హాస్యాదా ♦ ♦ త్వన్న.

హాస్యాదా నవ్యత్వన్న (?)

77. అ (భేద) మపి.

అపక్రమోఽపి.

82. దృశౌపమ్య.

దృశౌపమ్య వ్య.

85. విరోధో.

విరోధో.

90. ♦ ♦ ♦ యో.

ప్రత్యవాయో.

91. నదో ♦ ♦ ♦

నదోహో రత్య.

3. పరిచ్ఛేదము.

3. ♦ ♦ సుస్థరస్యాపి.

నిసర్గసుస్థరస్యాపి.

15. ప్రాకృతా.

ప్రాకృతా.

22. సమస్త ♦ ♦ ♦ ♦

సమస్తసీతీసంకీర్ణా (స.క. II. 33. 157.)

24. సంబద్ధ.

సంబద్ధ.

29. తత్తాదృ.

తాం తాదృ.

32. భరత్యై.

పురుష.

37. మిశ్రేతి తం.

మిశ్రేతి తాం.

61. ♦ ♦ ♦ తు

ఏకరూపా తు (స.క. II. 58. 197 పు.)

62. ♦ ♦ ♦ తకమ్.

తవ్యపేతకమ్ (స. క. 187 పు.)

63. ♦ ♦ భ్యాసభవం.

అర్థాభ్యాసభవం (స. క. 187 పు.)

75. తం వినా.

తాం వినా.

90. నా ♦ ♦ తేషు.

నాభిజాతేషు (స.క. II. 8. 142 పు.)

94. ♦ ♦ ♦ గూర్జరాః.

నాన్యేనగూర్జరాః (స.క. II. 13; 142 పు.)

95. గౌడః.

గౌడః.

గాథాం ♦ ♦ స్తు.

గాథా మన్యావాస్తు

97. ద్విత్వీయచరణము:

ధత్తే శోభాం విరచిత మిదం స్థాన

మన్యైతదస్య. (భామహ. 1. 59.)

త ♦ ♦ ♦ భిధానమ్.

తత్తదేవాభిధానమ్ (భామహ.)

౪. పరిచ్ఛేదము.

5. నానావస్తుషు. నానావస్థాసు (స.క. III. 4. 312 పు.)
 రూపాణి ♦ ♦ ♦ రూపాణి వస్తునః. (స. క. 226 పు.)
6. మి ♦ ♦ మియతా (స. క. III. 5. 312 పు.)
7. జహమో నమిసీ వక్తి. జాయమానప్రియం వక్తి (స. క. I II.
 5. 312 పు.)
- మాశ్రయే హేతుమితి త ♦ ద. మాశ్రయో హేతు రితి తద్భేద.
 (స.క. III. 6. 312 పు.)
8. మథ (చ) ♦ మ ష్యవస్థానం (స. క. III. 7.
 313 పు.)
9. వి ♦ ♦ స్త్రీ. విముగ్ధస్త్రీ (స. క. III. 7. 313. పు.)
10. దేశకాలాలక్షక్తి ♦ ♦ నాని. దేశః కాలశ్చ శక్తిశ్చ నాధనాని.
 (స.క. III. 8. 313 పు.)
14. పత్ర. శాధితః. పాత్ర. బోధితః.
16. ♦ ♦ ♦ ♦ ♦ హేతుః. క్రియా యాః కారణం హేతుః. (స. క.
 III. 12. 320. పు.)
17. ♦ ♦ రస్య. అసారస్య (?)
18. అ ♦ ♦ ♦ అప్రయత్నాత్ (స. క. 307 పు.)
20. స్యాద్య ♦ ♦ ♦ వా స్యా ద్యత్ర సా స్యాత్. (స. క.
 III. 9. 318 పు.)
37. విమిశ్రా ♦ ♦ ♦ ♦ విమిశ్రాం కాన్యకోవిదాః (స. క.
 297 పు.)
39. సంశయా ♦ ♦ ♦ తు సంశయే నిర్ణయేస్తః (స. క. 314 పు.)
40. స్త ♦ ♦ క్రయత్నాత్ (స. క. 320 పు.)
41. ర్న చాస్థానరతః స్మృజే. ర్న చా స్థానరం స్మృజే. (స. క.
 320 పు.)

‘సుభాషితావళి’ లో ప్రకాశవర్షుని శ్లోకములు 29 లభించు చున్నవి. ఈకవియు రసార్ణవకారుడు నభిన్నులు కావునఁ దత్తవితారచ నకుఁ గొన్ని శ్లోకముల నుదాహరించెదను.

1. శ్లో. సహసిద్ధమిదం మహతాం ధనేష్వనాథా గుణేషు కృపణత్వమ్
పరమఃఖే కాతరతా మహచ్ఛ ధైర్యం స్వయఃభేషు. (248 శ్లో.)
2. శ్లో. కృపణసమృద్ధీనామపి భోక్తారః సన్ని కేచి దతినిపుణాః
జలసమ్పదోఽనుబ్రరాశే ర్యాన్ని లయం శశ్వ దౌర్వాగ్మౌ.
—సుభా. (484). శా. వృత్తి. (383 శ్లో.)
3. శ్లో. ధనబాహుల్య మహేతుః కోఽపి నిసర్గణ యుక్తకరః
ప్రావృషి కస్యానుబ్బగుచః సుపత్తిః కిమధికానుబ్బుభిధేః. (522)
4. శ్లో. ఏతదత్ర శధికైకజీవితం, శశ్య సుష్యతి కథం మహత్సరః
ధిష్ మధానుబ్బధర ! రుద్ధసద్గతి, ర్వర్థితా కిమనా హిట్టవాహిసీ.
—సుభా. (834). శా. ప. (783).
5. శ్లో. కార్యజ్ఞః ప్రష్ణవ్యో న పునర్తావ్యో మమప్రియో వేతి
గురుర ప్యాసనసేవ్యః ప్రియానితమ్భుః కదా మస్త్రీ. (2873).
6. శ్లో. గుణవానస్తి విదేశః క ఇవ మమేత్యేష కురభిమానలరః
అజ్ఞాన మత్త్యే విరాజతి విన్యస్తా న పున రధరమనా. (2877).
7. శ్లో. స్తబ్ధప్రకృతి ర్లోకే బహుమాన ముపైతి నాతిశయనమ్రః
స్ఫుట మత్రోదాహరణం పయోధరః కువలయాక్షీణామ్. (2878)

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు, రజతోత్సవసభావృత్తాంతము.

ఈసభ కాకినాడలో శ్రీ పితాపురరాజకళాశాలలో ఆగస్టు ది 7-8 శేడలలో జరిగినది. శ్రీ శ్రీ శ్రీ జయపురమహారాజగారు, సాహిత్య సామ్రాజాదివిరుదాంకితులు డాక్టరు శ్రీ విక్రమదేవవర్తబహద్దరువారగ్రా సనాధిపత్యమును వహించిరి. శ్రీ మహారాజావారు ది 6 వ తేదీ శుక్ర వారము సాయంకాలమునకే విశాఖపట్టణమునుండి మైలుమీఁద విచ్చేసిరి. మ. జయశ్రీ రామయ్యపంతులుగారు చామర్ల కోటపఱకు నెను రేగి శ్రీ వారినిదర్శించి కాకినాడకుఁ దోడ్పడివచ్చిరి. అక్కడఁ బురప్రముఖులు దివాన్ బహద్దరు దురుసేటి శేషగిరిరావుపంతులుగారు, దివాన్ బహద్దరు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణమూర్తినాయుడుగారు, శ్రీ పైండా వేంకట నారాయణ జమీందారుగారు, పెద్దాడరామస్వామిగారు, లక్ష్మరాజు సుబ్బరావుపంతులుగారు, పరిషత్సభ్యులు, కార్యదర్శులు, నా హ్వేనసంఘమువారు నెనర్హించి పుష్పాదిహారాలంకృతుల జేసి సన్మానపు రస్సరంబుగ మంగళవాద్యములతోఁ బురంబేగించుచు శ్రీమహారాజావారిని బసకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. ఆమహారాజావానికి శ్రీపితాపురమహారాజు లాతిభ్యము నొసంగిరి. పితాపురమహారాజులబంగారాలో వసతియొనర్పిరి. పితాపుర సుస్థానముమేనేజరు పిల్లారినెట్టి రంగబ్రహ్మరావునాయుడుగారు ను, కాకినాడ తాజేదారు కోకాశివనాథశాస్త్రిగారును, వారియనుచరులును శ్రీవారికతిథిసత్కారముల నొనర్పిరి.

శనివారము- ఉదయమున విస్తారము వర్షము కురియుటచేత సభ జరుప వీలు లేకపోయినది. మధ్యాహ్నము రెండుగంటలకుఁ బ్రారంభించి సాయంకాల మాయుగంటలతో ముగింపఁబడినది.

ఈక్రింద వివరింపఁబడిన వారును మఱియు ననేకులును సభ నలంకరించిరి :—

మ.రా. శ్రీ

శ్రీమా మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులుగారు, విజయనగరము.

చెన్నై ప్రెగడ భానుమూర్తిపంతులుగారు బి. ఏ., భీమవరము.

చిలుకూరి వీరభద్రరావుపంతులుగారు, కొవ్వూరు.

శేట్లలూరి వేంకటరాఘవలక్ష్మ్యుగారు ఎం. ఏ., బెజవాడ.

అళ్లకి వేంకటరామయ్యగారు, పెద్దాపురము.

కేశవరపు కామరాజుగారు, పెద్దాపురము.

కవిరాజు వత్సవాయ వేంకటసీతారాజుగారు, తురి.

దర్భా సర్వేశ్వరశాస్త్రిగారు, పితాపురము.

మొపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు, పితాపురము.

రుద్రరాజు నరసింహరాజుగారు, పోడూరు.

ఎట్టుగుంట సుబ్బారావుగారు బి. ఏ., రాజమహేంద్రవరము.

అనంతపంతుల రామలింగస్వామిగారు, పార్వతీపురము.

ఊకుమళ్ల అచ్యుతరావుగారు ఎం. ఏ., పితాపురము.

కళాప్రపూర్ణ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు, రాజమహేంద్రవరము.

బండారు తన్నయ్యగారు, రాజమహేంద్రవరము.

వర్మల సూర్యనారాయణగారు, రేపల్లె.

నాళం అప్పలనరసయ్యగారు, రాజమహేంద్రవరము.

నల్ల చినరెడ్డినాయుడుగారు, అనులాపురము.

నండ్లూరి బంగారయ్యగారు బి. ఏ., బి. ఎల్., రాజమహేంద్రవరము.

భావరాజు కృష్ణారావుపంతులుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్., ,,

వడ్లది శ్రీరామచంద్రమూర్తిగారు బి. ఏ., రాజమహేంద్రము.

బాల దారి నారాయణదేవుగారు. ,,

ఆర్య సోమయాజుల కాశీచయనులుగారు, కిర్లమపూడి.

బళ్ల రామచంద్రరాజుగారు, చిక్లవోలు.

డాక్టరు రామానుజము వేంకటకృష్ణయ్యగారు, పితాపురము.

దాసరి లక్ష్మణస్వామిగారు,

దోగిపర్తి స్వామిగు పసిదాంతిగారు.

పుల్య ఉమామహేశ్వరశాస్త్రిగారు, పాలకొల్లు.

గోటటి జగన్నాథరావుగారు, విశాఖపట్టణము.

వేదుల వేంకటరావుగారు, కాకరవట్టు.

ఓలేటి సీతారామస్వామిగారు, పితాపురము.

వేదుల వేంకటరావుగారు, పుల్లెటికుట్టు.

వేదుల సూర్యసత్యనారాయణగారు, రాజమహేంద్రవరము.

(వ్యాసములు చదివినవారు నువన్యాసముల నిచ్చినవారు నిందుఁ జేరలేదు.)

మఱియు, కాకినాడపేరులలోఁ బ్రముఖులును, కళాశాలోపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు, విద్యార్థినులు పెక్కురు వచ్చిరి. వేదపఠనము, శాస్త్రసార్థసము నై సపిమ్ముట అహ్వనసాక్షాద్యక్షులు శ్రీదురినేటి శేషగిరిరావు వంతులుగారు స్వాగతముం దెలిపిన పిదప అధ్యక్షులను జయంతి రామయ్యపంతులు గారు సభవారికిఁ దెలియఁజెప్పి వారసుగుణముల, నాదార్యాశీశయముల, విద్యావైభవముం బ్రశంసించి యగ్రాసనము వారోహింప నుపపాదించుగా వేదికపై నిలిచి శ్రీమహారాజు లుచిత వచనరచనలతోఁ గొంత యుపన్యసించి యధ్యక్షాభిభాషణముం జదివిరి.

బ్ర. కాశీభట్ల సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు పాఠితోషికపద్యరత్నావళి యను శ్లోకములం జదివిరి. వింజమూరి వేంకటలక్ష్మీనరసింహారావుగారు, క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారును, బడిపత్రిశంసయు, మహారాజప్రశంసలుం గావించువద్యములం జదివి యభినందించిరి. ఇరువదియైదు సంవత్సరములలోని పరిషద్వృత్తాంతమును గార్యదర్శులలో నొకరగు కిళాంబి రాఘవాచార్యులుగారు రజతోత్సవసంపుటమునుండి చదివి యాసంపుట మొక్కటి శ్రీవాణికి సమర్పించిరి.

పరిషద్రుత్సవసందర్భమున, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారు ఎ. ఏ., ప్రొఫెసర్ కే. నీలకంఠశాస్త్రిగారు, మదరాసు జైరెడ్డిగారు, శ్రీ కిరమపూడిరాజుగారు, ధారాకోటరాజుగారు, బెంగళూరు మిటిక్ సానైటీ కార్యదర్శులు, భారతీరసభాధ్యక్షులు, బొంబాయి కామా

ఓరియంటల్ ఇన్ స్టిట్యూటువారు, వడ్డాది సుబ్బారాయణుగారు, మైసూరుమహారాజ సాంస్కృతికశాఖాలాధికారులు, శ్రీ వర్ణాకిమిడిమహారాజుగారు, డాక్టరు డి. వి. సుబ్బారెడ్డిగారు, ప్రభుల లక్ష్మీ నరసింహముపంతులుగారు మున్నగువారుపావిన సందేశములతోగొన్నింటిని గార్యదర్శులు చదివిరి. ఈక్రిందియవన్యాసములు గావించబడినవి.

1. సాగి వేంకటనరసింహముగారు ఎం. ఏ. రాజమహేంద్రవరము, ఆంధ్రవాఙ్మయము, కరుణారసము. 2. పెండ్లాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, పితాపురము-తిక్కన సోమయాజి. 3. ఈయూణ్ణి వేంకటవీరరాఘవాచార్యులు ఎం. ఏ. గారు కాకినాడ-సాంస్కృతికవాఙ్మయము, ఆంధ్రకవులు. 4 జనమంచి సీతారామస్వామిగారు, అనకాపల్లి-సరస్వతీ రామాయణము. 5. గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు ఎం. ఏ., బెజవాడ- దేశభాషలప్రాముఖ్యము-భారతహితీయైక్యత, విద్యాలయముల నాంధ్రము, నాంగము, హిందీభాషల కీయవలసిన సానమునుగూర్చి యుపన్యసించిరి. 6. కాశీభట్ల సుబ్బయ్యశాస్త్రిగారు, కవిమాన్యవిభాగము- కవుల వైదికి నియోగిభేదములచే విడదీయరాదనియుఁ గవిత్వమున రసభావాది విషయములే ప్రధానము లనియు నుపన్యసించిరి. 7. పోతుకుచ్చి వేంకటసుబ్బయ్యగారు బి. ఏ. శ్రీకృష్ణదేవరాయలం గూర్చి చెప్పిరి. 8. చల్ల నారాయణశాస్త్రిగారు, పితాపురము-ఆంధ్ర వ్యాకరణములలోఁ గల వైరుధ్యమునకుఁ గారణముయ దెబ్బయఁ గొన్ని ముఖ్యవిషయములం గూర్చి ప్రసంగించిరి. 8. కొండేపూడి సుబ్బారావుగారు (బి. ఏ. విద్యాధి, కాకినాడ) శ్రీనాథుఁడు, కాశీఖండము ననుచిన్న వ్యాసముం జదివిరి.

అధ్యక్షులవారు క్రతియుగన్యాసముని యవన్యాసముపైని తమ యభిప్రాయము నప్పుడప్పుడే వెల్లడించుచు వచ్చిరి.

8 వ తేది, ఆదివారము, ఉదయమున, - గూటూరుపొరులచేఁ బరిషత్తునకు సమన్వయబడిన శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారి చిత్రకటమును - గూటూరువారిపక్షమున మ. తెలికిచెర్ల వేంకటరత్నము ఎం. ఏ. గారు, ఆపటమును రచింపించుటకుఁ దగిన కారణముం దెల్పినప్పటి

శ్రీ జయపురాధీశ్వరులు, హతులుగారిచిత్రపటమును బహిర్గతముచేయు కార్యము తనుపైఁజెట్టినాడులకు సంతోషముతోఁ దత్తర్థము గారయితలను బ్రశంసించుచు రామయ్యపంతులుగారిని స్తుతించి చిత్రపటమును బహిరంగపటచిరి. రామయ్యపంతులుగారు శ్రీవారి ప్రశంసావాక్యములకు చిత్రసమాధానము నిచ్చిరి. ఈపటమును గుంటూరుపురవాసులు రామయ్యపంతులుగారిపైఁ దమకుఁగల గౌరవాతిశయములు సూదించుటకై రచియింపించి, పంతులుగారు ౨౩ సంవత్సరములచూడి పరిషత్తుత్రిస్తావకులు, కార్యనిర్వాహకులు నగుటచేఁ బరిషద్భవనమునందే యీపటము నుంచుట యుచితమని, వా రీపటమును బరిషత్తుకుఁ బంపుటకుఁ బూర్వము, ఈనెల ది 4 తేదిన గుంటూరు ఆంధ్రక్రిస్టియన్కళాశాలాధవనమునందు సభగావించి యాసభలో నీచిత్రపటమును ముందుగాఁ బ్రదర్శించిరి. ఆసభకు, కాలేజీప్రిన్సిపాలుగారగ్రాసనాధిపతులుగాను, శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్యపంతులుగారు పటప్రదర్శకులుగాను నుండిరి.

ఆసమయమున రామయ్యపంతులుగారిని గుంటూరుపేదలు రప్పించి గౌరవించిరి. అప్పుడు శ్రీ కాశీవ్యాసాచార్యులుగారు పేరులపక్షమునఁ గొన్ని పద్యములు జదివిన. స్థలాంతరమున వానిని జూడవలెను.

తరువాత రామయ్యపంతులుగారిని బ్రశంసించుచు, క్రొత్తపల్లి సూర్యరావుగారు, కొమరవోలు వేంకటసుబ్బారావుగారు, బి. ఏ., నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు, బి. ఏ., నల్ల చినరెడ్డినాయుడుగారు, వెంకటరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారును పద్యములను జదివిరి. అనంతరము సభాకార్యక్రమము ప్రారంభింపఁబడినది.

1. బులుసు వేంకటేశ్వరులుగారు, ఎం. ఏ., (కాకినాడ) ప్రస్తుతాంధ్రసారస్వతము, మతము, 2. శతావధాని దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారు, (చెన్నపురము) వైశ్యకవులు, 3. పిసుకాటి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (కాకినాడ) శబ్దార్థ్యుఃసారము, 4. వివాక్ శ్రీమత్తిరుమల పెద్దింటి రాఘవాచార్యులుగారు, త్రికన అర్జునచాత్రమును బోషించిన విధమునను వ్యాసములం జదివిరి.

మధ్యాహ్నము రెండుగంటలకు శ్రీమహారాజావారు పరిత్రాగ్యలయము దర్శింప విచ్చేసిరి. పరిషద్భవనమును, పుస్తక భాండాగారమును, పరిషత్ప్రకటితగ్రంథములను జూతగించిరి. తాళపత్రగ్రంథములలో శ్రీతాళపత్రములపై వ్రాయఁబడిన పుస్తకములం గొన్నింటిని దిలకించిరి.

మూడుగంటలకు శ్రీ పితాపురరాజకళాశాలావిద్యార్థులు శ్రీవాణి సమ్మానపత్రముల నర్పించిరి. అనంతరము పరిషత్సభప్రారంభమైనది. శ్రీ పిసుపాటి చిదంబరశాస్త్రిగారు (శతావధానులు) ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్సభ్యులను గూర్చియు, విద్వాత్ పిసుపాటి విశ్వేశ్వరశాస్త్రిగారు ప్రశంసయనియుఁ బద్యములనుజదివిరి. పితాపురరాజకళాశాలాపండితులు విద్వాత్ కోపల్లెశినకామేశ్వరరావుగారు ప్రేమభావమునుగూర్చియుపన్యసించిరి. వర్ణులసూర్యనారాయణగారు భారతమునఁ దమకుఁగల సందేహములవిషయమై తాము రచించిన గ్రంథమునుండి కొన్నిపద్యములం జదివిరి. జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు ఎం. ఏ. (కొప్పురు) నేటివాఙ్మయమున ననువాదముల వ్రాసు ఖ్యమునుగూర్చియు, నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు, బి. ఏ. (కాకినాడ) ఆంధ్రరాజకవులలో నగ్రగణ్యులగు నన్నెచోడ శ్రీకృష్ణదేవరాయ రఘురాధరాయలను గూర్చి యుపన్యసించిరి. శ్రీ పితాపురకళాశాలావిద్యార్థిని శ్రీమతి తణికెళ్ల రాజేశ్వరమ్మగారు తిక్కన సోమయాజినిగూర్చి యొక చిన్న వ్యాసముం జదివిరి. శ్రీ జయంతి రామయ్యపంతులుగారు శ్రీ సూర్యరాయాంధ్రనిఘంటు నిర్మాణమునఁ దామొనర్చుచున్న ప్రయత్నమును బద్ధతిని గూర్చి సభవారికి విశదపఱచిరి. పోతుకుచ్చి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు, పాణినీయము, కావ్యభాషనుగూర్చియు, వింజమూరి వరాహనరసింహాచార్యులుగారు జయదేవుఁడు, అష్టపదులు- అనువిషయముగూర్చియు ముచ్చటించిరి.

ఆమహాసభలో ననంతర మీక్రిందితీర్మానములు చేయఁబడినవి.

౧. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పాఠకులలో నొకరును, విద్యాభిమానులును వేంకటగిరిసంస్థానాధీశ్వరులును నగు శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా వెలుగోటి గోవిందకృష్ణయ్యచేంద్రబహద్దరు మహారాజావారి నిర్మాణమునకు సీసభవారు తమ సంతాపమును దెలుపుచున్నారు.

౨. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు యావజ్జీవసభ్యులు దివాన్ బహద్దరు సర్ మోచెర్ల రామచంద్రరావుపంతులవారి మరణమునకును, సారస్వతాభిమానులు, విమర్శకర్మకులు శ్రీయుత నడకునుటి వీరరాజు పంతులవారి మరణమునకు నీసభవారు చింతిల్లుచున్నారు.

౩. శృంగారగ్రంథప్రకటనవిషయమున దొరతనమువారి నిషేధపుటుత్తరువును దొలగించుట కీసభవారు కోరుచున్నారు.

౪. ఈపరిషత్తునకు ముఖ్యవతిష్ఠాపకులై, ఆనేకవిధముల పరిషత్తును బోషించుచున్న శ్రీ పీఠికాపురాధీశ్వరుగు శ్రీశ్రీశ్రీ మహారాజారావు వేంకటకమారవహీశతి సూర్యారావు బహద్దరువారికి పరిషత్తువారింగ మూలమునఁ దమకృతజ్ఞతను చెలుపుచున్నారు.

౫. వేంకటగిరి సంస్థానాధీశ్వరులు, శ్రీశ్రీశ్రీ మహారాజా వెలుగోటి శ్రీ రాజగోపాలకృష్ణయ్యారచేద్రబహద్దరువారును బొబ్బిలిసంస్థానాధీశ్వరులయిన శ్రీ మహారాజా రావు శ్వేతాచలపతి వేంకటరంగారావు బహద్దరువారును, హాషత్ప్రసిద్ధిపాపకులుగా నుండి పరిషత్తున కొనరించిన మహాపకారమును కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ స్మరించుచున్నారు.

౬. ఉద్ధారకులై, పరిషత్తునకు ధనసహాయమొనరించిన ఉయ్యూరురాజావారగు శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా వేంకటాద్రి అప్పారావుబహద్దరువారికి నభినందనము లర్పించుచున్నారు.

౭. పరిషత్తోపకరులుగా నుండి సహాయమొనర్చిన భాషాభిమానులకెల్లరకు నీపరిషత్తువారు కృతజ్ఞతాపూర్వకవందనము లర్పించుచున్నారు.

౮. హాషత్పార్యమితోధికముగ నిర్విఘ్నముగా జరుగుటకై తగు మూలధనము, విశాలమగుభవనమును మిక్కిలి యావశ్యకములు. వీని సంపాదనకై భాషాభిమానులగు నుదారహృదయులు తోడ్పడవలె నని యీసభవారు కోరుచున్నారు.

౯. ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్పార్యముల నాదినండియుఁ గడు దక్షతతో నిర్వహించుచు, సూర్యరాయాంధ్ర నిఘంటువును రచించుచు, నాంధ్రభాషాసేవకే తమజీవితమును వినియోగించుచున్న శ్రీజయంతి

రామయ్యపంతులుగారి కాంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తువారు “ఆచారీ డి. లిట్.” పట్టము నొసంగి శౌరవింతురుగాక యని యీ సభవారు కోరుచున్నారు.

సభాధ్యక్షులగు శ్రీ మహారాజులుగారు భాషకు నియమమావశ్యకమనియు, నేపథములను మనము స్వీకరించినను సట్టివానియం దేదేనియు నొకనియమ ముండి తీరవలయు ననియు, నేటి వాఙ్మయమున వాడుచున్న పదజాలము వాఙ్మయాభివృద్ధి నొనర్ప ననియు నిక ననేకవిషయములతో నుపన్యాసముం గావించి సభనుముగించిరి.

కళాశాలాధ్యక్షు లగు శ్రీ పెద్దాడ రామస్వామి ఎం. ఏ. గారు- అధ్యక్షులకు నుపన్యాసకులకు సభవారికిఁ బరిషత్తుమున వందనము లప్పించిరి. ఆహ్వానసంఘ కార్యదర్శులలో నొకరగు శ్రీ ప్రతినాదిభయంకరము పార్థసారథిగారు, కళాశాలాధికారులు, బాలభటసాములు, రజతోత్సవసందర్భమున నొనరించిన సహాయమును బ్రశంసించిరి. మంగళాశీర్షములతో సభపూర్తియైనది.

ఇట్టి మహాసభలో, పరిషత్ప్రతిష్ఠాపకు లగు శ్రీ పీఠికాపురము మహారాజులుగారు లేనిలోప మొక్కటితప్ప మఱి యితరలోపము లేవియుఁ గనబడలేదు. ఈవిషయము నందఱురు బలుమాటలుగట్గించిరి.

శ్రీ పీఠికాపురము మహారాజులు తమ కొనసాగిన యాశీర్వాదమును, మహారాజులు ధైర్యప్రేమచుకడ (తమయుత్తరభాషలో) పీటా-యనగా మిథాయియనియు, పుర-యనగా బూర్ణమనియు శ్లేషముచు జక్కగఁ గొనియాడిరి.

కార్యదర్శులు శ్రీవారితో చామర్లకోటవఱకుఁ జని యనిపి నెలవుగొని తిరిగివచ్చిరి.

స్వాగతము.

జయపురాధీశ్వరా ! మిత్రులారా !

శ్రీ జయపురము మహారాజావారు కడు శ్రమను నహించి యిచ్చటికి విచ్చేసినందులకు వానికి మీయందఱుపక్షమున నభినందనము లర్పించుచున్నాను. వీరనేకభాషలలో విద్వాంసులును, గొప్పపండితులును, విద్యావత్ పాతులు నైయున్నారు. ఆధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తునకు పాఠ్యక్షులుగానుండి సువత్సరమునకు లక్షరూప్యముల నొసంగుచు మనలను జాలఁ గృతజ్ఞులనుగాఁ జేసియున్నారు. ఇంకను బెక్కుసంస్థలకును, బీదలకును ధనసహాయముఁ జేయుచున్నారు. ఆధ్రభోజుడను బిరుదము వీరియొక సార్థకతను గాంచియున్నది. సాహిత్యపరిషత్తును స్థాపించినది మొదలు దీనియందు వీరికి ప్రికిల్లి యభిమానము కలదు. కొన్ని సువత్సరముల క్రితము వీరు కాకినాడ దయచేసియున్నారు. ఇప్పుడు మరల వచ్చినందులకు వానికి మనయభినందనముల నర్పింపవలసియున్నది.

ఆధ్రసాహిత్యపరిషత్తునకు నిరుపదియైదేండ్లు గడచినవి. రజతోత్సవము జరుగుచున్నది. ఈసందర్భమున శ్రీశ్రీ పీఠికాపురాధీశ్వరుల యశాదార్యాతిశయములచే నభివృద్ధిగాంచుచున్న పరిషత్తునకు వీరగ్రాసనాధిపత్యము వహించుటయు, నీయుత్సవము శ్రీ పీఠికాపురప్రభువుల కళాశాలాభవనమున జరుగుటయు నానందదాయకము.

శ్రీశ్రీశ్రీ మహారాజావారికిని, రజతోత్సవమునకు విచ్చేసిన పండిత బృందమునకును కాకినాడపౌరుల పక్షమున స్వాగత మొసంగుచు సభాధ్యక్షులుగానుండి సభాకార్యక్రమమును జయప్రదముగ నడపించుటకై శ్రీ మహారాజావారిని బ్రార్థించుచున్నాను.

ఇట్లు విధేయుఁడు,
దురిసేటి శేషగిరిరావు,
అహన్వినసంఘాధ్యక్షుఁడు.

అధ్యక్షాభిభాషణము.

ఆర్యమహాశయులారా,

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుయొక్క “సిల్వరుజూబిలీ”ని నెఱవేర్చునమా వేశ మగు నీపండితపరిషదధ్యక్షులను నాకొసంగుటవలనఁ దత్సత్తజ్ఞతా సూచకముగాఁ దమకు నమస్కరించువాడను.

“జూబిలీ” యనునది యాంగశబ్దము. ఏదేని యొకసంస్థ యేఁబది వత్సరములు నిలుచునేని తత్సత్సరణార్థము సేయఁబడు నుత్సవ మని దాని యర్థము. ఏఁబదివత్సరములు దీర్ఘకాల మగుటవలనఁ దదరకాలమునందుఁ జేయఁబడు నుత్సవమునకు “సిల్వరుజూబిలీ” యనియు నేఁబదివత్సరకాల మునందుఁ జేయఁబడు నుత్సవమునకు “గోల్డెన్ జూబిలీ” యనియు నఱు వదివత్సర కాలమునందుఁ జేయఁబడు నుత్సవమునకు “డైమండ్ జూబిలీ” యనియు నాధునికులు నామకరణము సేసిరి. డెబ్బదివత్సర కాలమునందుఁ జేయఁబడు నుత్సవమునకు నామకరణము గావలసియున్నది. యుక్తము లగు నాచారవ్యవహారములను జ్ఞానము నన్యదేశమునుండి గ్రహించుట సముచితమే.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు ప్రాచీనరచనలను నవీనరచనలను వెల్లడించుచు ముఖ్యముగా నాంధ్రసాహిత్యాభివృద్ధికొఱకు నిరుపదియైదువత్సరములనుండి పాటుపడుచుండుటవలనఁ దత్సత్సరణార్థ మీయుత్సవము సేయుట గడ సమాజసము.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తుయొక్క వార్షికోత్సవములందు నధ్యక్ష మహాశయులు నుకువవలసిన విషయములను సమగ్రముగా వెల్లడించి యుండుటవలన నేను దేనిని జెప్పుఁబూనిన నది చర్చితచర్చణముగానె యుండును మఱియు నుపదేశసమయము గడచెను. ఇది కార్యాచరణ సమయము. విషయ మందఱకును గోచరము. కార్యముమూత్రము సాగ కున్నది. నిద్రించువాని మేలుకొలుపనగును; కాని నిద్రించునట్లు నటించువాని మేలుకొలుప శక్యము గాదగుదా. కనుక నుపన్యసించుట యనావశ్యక మని నమ్మిన నేనాచారము ననుసరించి కొన్నిమాటలను మాత్రమే నుడివెదను.

శ్రుతి స్మృతిశాస్త్రపురాణేతిహాససహిత మగు నది సాహిత్య మని పూర్వపండితులయాశయము. కనుకఁ గొన్నిపురాణములును బ్రబంధములును ఖండకావ్యములును నవలలును నాటకములును బిట్టకథలును గల వర్తమానాంధ్రసాహిత్యము పూర్ణాంగముగలదియన వలనుపడదు. పండితులు శాస్త్రాదుల నాంధ్రమునందు రచించికాని, యనువదించి కాని దానిని బూరింపవలెను.

నాగరకతకుఁ బ్రధానలక్షణము నియమ మగుటవలన నాగరుల భాష నియమబద్ధమయి యుండవలెను. ఇప్పటి యాంధ్రవ్యాకరణము లసంపూర్ణములగుటవలన భాషాభిమానముగల పండితు లొకపరిషత్తుగా నేర్పడి యొక వ్యాకరణమును రచింపవలెను. దానిననుసరించియే కవులు గ్రంథములను రచించుచుండవలెను. అట్టిగ్రంథములనే జను లాదరించుచుండవలెను. “ఆపరితోషా ద్వికషాం న సాధు మన్యే ప్రయోగవిజ్ఞానమ్,” అను కాళిదాసనుహాకవివాక్యమును గవులు నిజమనములందు నుంపనగును. మఱియును గవులు పామరామోహముకొఱకును గేవల ధనార్జనముకొఱకును బ్రతీక్షించి యనియమభాషతో నసత్త్వావ్యములను రచించుటయు నట్టివానిని బ్రకాశకులు ప్రకటించుటయును గర్హితకార్యములు. అట్టి రచనలవలన నాంధ్రభారతి పాండురోగిణియై యగును; కాని సుస్థాంగకములతో బలుపుగలది గాఁజాలదు.

ఇప్పటి వ్యవహారమునుబట్టి కొన్ని యన్యదేశ్యశబ్దచయమును యథాచూపముగానే యాంధ్రమునందు వాడవలెను. దానియనువాదము సరియగుభాషమును బోధింపగు. ఉదాహరణము:—జడ్డియను శబ్దమును న్యాయాధిపతి లేక న్యాయాధికారి యని వాడినచో, విలేజి మునిసిఫా, సబుమేజిస్ట్రీటా, డిప్యూటీకలక్టరా, కలక్టరా, డిస్ట్రీక్టుమునిసిఫా, జడ్జియా యనుసాదేహము దోచును. కనుక జడ్డియని వాడుటయే సమంజసము. అన్యదేశ్య శబ్దగ్రహణము పూర్వపండిత సమ్మతము. అట్లని స్వభాషాప్రచారశబ్దములకు మాఱుగా నన్యభాషాశబ్దముల నెప్పుడును వాడరాదు.

ఇప్పుటి విమర్శనములు ప్రాయశః శాస్త్రజ్ఞానమును భాషాజ్ఞానమును లేనివారిచేతనే చేయబడుచున్నవి. అవి దోషారోపణముతోడ ససభ్యభాష గలిగి కవిదూషణముతోడను బూరితములు. పండితులు గూడోషములను లెస్సగా వెల్లడించి భావికవులకు మార్గప్రదర్శకములుగా నుండునట్లు చక్కని విమర్శనములను బ్రకటింపవలెను. విమర్శనములు సాహిత్యమున కెంతయు నానశ్యకములు. ప్రత్యేకపత్రికాప్రకాశకుడును లేకరియును విమర్శకస్థానము నాక్రమించుటకఃఖకరవిషయము.

వార్తాపత్రికలును నాటకములును సాధారణజనజ్ఞానాభివృద్ధికి సహకారులు. అట్లుండ నుచువార్తాపత్రికలలో గొన్ని పెంటయందుఁ బాతవేచుఁదగు కాగితములతోడ, నంటియు నంటని సొట్టయ క్తరములతోడను గుత్తితపదములతోడను బయలు వెడలుచున్నవి. వాని సంపాదకులు విద్యాధికులు గారు వానియందలి కొన్నిశబ్దము లర్థశూన్యములు; సమాసములు వికృతములు. ధనాక్షర్వణమే వానిలక్ష్యము. అవి వానకారునఁ బుట్టి పుట్టగొడుగులువోలెఁ బెచ్చుగాఁ బెరుగుచు సామాన్యజనుల భాషాజ్ఞానమును బెరిచుచుండటవలన వాని నాదరింపఁజనరు.

మనదేశమునందగు నాటకములు దఱుఁగుచుఁ జలచ్ఛిత్రములు పెరుఁగుచున్నవి. వానియందు నేకధ్యము సమయోచితముగా నుండదు; సంవాదము యుక్తముగా నుండదు; మీఁదుమిక్కిలి కొన్ని యశ్లేలచేష్టలు గాననయ్యెడు. కనుక నవి సంస్కరింపఁబడవలెను.

మహాశయులారా! కొన్నిమాటలనె నుడివెద నని చెప్పి పెక్కు మాటలను నుడిచితిని. అవి యప్రియసత్యము లని యెఱిగియును వానిని నాగర్భమునందెఱ్ఱింపఁజేసికొనుట కిచ్చగింపక తమకు విన్నవించితిని. నాయీ కోర్కులలోఁ గొన్ని యైనను నెఱవేర్చుబడునని ధన్యతను గాంతురు.

ఇట్లు,
విబుధవిధేయుఁడు,
శ్రీవిక్రమదేవవర్మ.

పారిలోషికపద్యరత్నావళిః.

- శ్లో. యం భూపాలం విమలయశసం సౌశ్రితా రాజ్యలక్ష్మీః
యద్రాజ్యే చ ప్రకటిత మభూ త్పాలచం ప్రేమపూర్ణమ్
యస్యాస్థానే బుధకవిగణాః సాదరం పూజితాః స్యుః
పాయా నిత్యం జయపురవిభుం విక్రమాఖ్యం త మిశః. 1
- శ్లో. భూపాలేషు య మాహు కేక మననే ప్రాజ్ఞం ప్రభుం పండితం
సాహిత్యేషి య మానునన్తి విబుధాః సామ్రాట్పదాలఙ్ఘితమ్
షడ్భాషాసు విశారదం య మనఘం శంసన్తి శ్లాఘ్యాశయం
భూయా దాశ్రితకల్పకో మృకుగిరః శ్రీవిక్రమేన్ద్ర శ్చిరమ్. 2
- శ్లో. పూర్వాం క్వాప్సాం దినమణి రసా పశ్చిమాం చాపి నిత్యం
పూర్ణానంద శ్చైరతి వసుమా న్నేక్షతే దేశభేదమ్
తద్వ చ్ఛ్రీమాం ప్రాచగవసుధా ముత్తమాం చాపి ధాత్రీం
తుల్యప్రేష్టా జయపురస్కరః సాదరం ప్రేక్షతే హహః. 3
- శ్లో. సకలగుణతహస్త్రి జ్ఞానదా జహ్నుపుత్రీ
కువలయదళనీలా పావనా సూర్యకన్యా
మిళితరసగతీతేవార్యగేయే ప్రయాగే
జయపురస్కరచంద్రే సజతే చోత్తలాన్ద్రే. 4
- శ్లో. భృగ్గణాం నిసదై ర్యథాతిసుభగం వద్మాకరం భాస్కరః
తారాణాం సమితిం యథా హిమకరః సన్తోషయ త్యాదరాత్
ఏవం శ్రీ జయపూర్ణపాలతిలకో మోదం విధత్తే ధునా
వః సాహిత్యసభాసదాం హి విదమా మధ్యక్షభా గ్ధీనిధిః. 5
- శ్లో. కిం తస్యజన్మనా యేన నాదరం పూజితే ఉభే
స్వభాషా స్వీయమాతా చ క్షీణంపన్నదావహే. 6
- శ్లో. పూజ్యా మాతా విసయచుధురైః సేవనై రార్యపుత్రైః
వద్వ్యా వాణీ సకలశుభదా స్వీయదేశాభిరామా

మాతా జన్తో ద్దుడితహృదయా సర్వసాఖ్యం విధత్తే
స్వీయా భాషా విమలయశసం పూరుషం సా హి కుర్యాత్. 7

శ్లో. యోదితా నన్నయాగ్యాభేః చన్ద్రకేవ సుధానిధేః
భావగామీభ్యర్థసమ్మన్నా పాతు సా భారతీసుధా. 8

శ్లో. భో విద్వాంసో విమలచరితాః సర్వతప్తస్వతన్త్రాః
హే కవ్యాద్యా మధురకవితాస్పృష్టిదక్షాః ప్రసిద్ధాః
భో భూపాలా వితరణచణా యేపి భాషానురక్తాః
ఆతిథ్యం నః సదయహృదయా శ్చానుగృహ్లాన్తు స ర్వే. 9

ఏవం విబుధవిధేయః

సుబ్బయ్యనామధేయః.

శ్రీశ్రీ పితాపురమహారాజ ప్రశంస.

గీ. జయము శ్రీరావువంశప్రశస్తమణికి

జయము శ్రీసూర్యరాయభూజానిమణికి

జయము తత్పుత్రయుగళికి జయము పీఠ

పురమహారాజ్యలక్ష్మికి బురికిజనుము.

శా. లేరే రాజులు సూర్యరాయస్వపమాళి బోలువా రెండఱ్ఱ
యేరీ యిట్టి జగత్ప్రసిద్ధ పరిషత్సృష్టి యశం బండువా
రేరీ యీకరమిచ్చు దాన మితరం బింతైన గుర్తింపఁగా
బో రాకుండఁగఁ దేవతేప లొసఁగం బోషింప దత్తుల్ మహిళ.

ఉ. ఏను సమర్థు లీ కలిని నిచ్చితి నన్ను ను బుచ్చుకొంటిన

న్వారలెకాని నిస్పృహత స్వార్థపరచ్యుతి నాంధ్రభాషకుం

బేరుగడించుకోశమును బెక్కుసమ బృహపండితాళి స

త్తారపురస్సరంబుగఁ బ్రకాశ మొనర్పఁగ బద్ధకంకణుల్.

చ. అరయఁగరావు రావుమహిషాగ్ర్యమహాప్రభు గుప్తదానముల్

దురితభయుండు పోషితబుధుం డొనరించెడు మేఘ మించి త

త్పరిణతకార్యరూపమును బట్టి గ్రహింతురు లోకు లాతనిం

జరముగ దివ్వెయెత్తి నతి చేయక యుండఁగఁ జెల్ల దాంధ్రికి.

శా. ఆవిద్యాదృతి యాబుధావనము నమ్యార్యానుకూలత్వ మా
 సేవివ్రాతకృష్టాద్వై కృపణశ్రేణీత్వచేకార మా
 శావైరాగ్య మనాశదీనజనరక్షాదీక్ష నిర్గర్వమున్
 భూవిస్తారయశుడు సూర్యస్థపుఁ డెట్లు బొంది దీపించెఁడు.

ఉ. ఈరజతోత్పన్నప్రభయు నీమహానీయస భావినోదముల్
 శ్రీరమణుడు రావునృపశేఖరుపెట్టినభిక్షగా దొకో
 సారభుజబలంబు వణిపద్మర మోపి నహింస గొన్నవాఁ
 డీరహిరావుసూర్యస్థపు నెంచుట దుర్లభ మాంధ్రవాణికిన్.
 కొత్తపల్లి సూర్యరావు.

శ్రీ శ్రీ జయపురమహారాజ ప్రశంస.

ఉ. శ్రీ, విభవంబు, ప్రాభవ, మశేషమనీష, యుదారగౌరవం,
 బీవి, దయాంతరంగము, సమిద్ధబుధావనవిక్రమంబులున్
 శ్రీవిభుఁ డాత్రివిక్రమవశీకృతలోకుఁడు విక్రమాంకయు
 గ్దేవున కిచ్చి ప్రోచుత స్వకీయగుణాదృతి నెల్ల కాలమున్. ౧

చ. ఊమ కరుణించి శాంతి, యదకంబు గభీరత చేర్చి, నహ్నితే
 జము దయచేసి, మారుతము సత్యము గూరిచి, మి న్నయున్నత
 త్వము నిడి, సర్వభూతహితవర్తను బ్రోచుత నిన్ను నెప్పుడున్
 పిమలదయాంతరంగయుత విక్రమదేవధరాపురందరా. ౨

చ. సతులవతివ్రతామహిమ, సజ్జనసౌహృదవృత్తి, సత్తనీ
 త్ప్రౌఢబహుకార్యసారసుధ, కేవలసాధుకృతాశిషంబు, బం
 ధుతత్రిప్రమోద, మాప్తజనతుష్టి నితాంతము మీఁకొసంగు ను
 న్నతి జయపూర్తహావ్రభు ! ఘనా ! జయ ! విక్రమదేవ స్తన్తీ ! 3

చ. ఎనిమిదిదిక్కులుం గరులు నేమనగంబులు నేడుదీపు లం
 బునిధులు నాదికూర్చ మహి పోత్రి మహి స్వహియించు నేర్పు నీ
 ఘనతరబాహుసంస్థితముగా నొనరించునుగాత నిచ్చులున్
 వినయకళాకలాప కృధివీరసురాధిప సజ్జనావనా. ౪

ఉ. ఆర్దురుచక్రవర్తులుఁ బదార్దురుభూవలయాధినాయకుల్
భార్గవగీష్పతిక్రముఃఖభాసురమృత్రులు నీతిశాస్త్రకృ
ద్వర్గము వేదవేదఃలు ముదంబున విక్రమదేవవర్గ స
న్ద్రాగమహీప్రజావనసమర్థుని నిన్నొనరింతు రాదృతిఁ.

గీ

ఉ. భోజునిజూడఁగాఁ గవిత పుట్టె నటం చని రామ్య లోమహా
రాజ ! యసాక్షికం బది కరం బిపు డగుతసాక్ష్యహామఁ ద
ద్యోజనిభుండ వైన నిను బుద్ధిదలంచిన బుట్టుచుండ నా
యోజ నిరక్ష రామ్యుఁకు నుత్సుఁతు గవితాపినోదముల్.

౬

క్రొత్తపల్లి సూర్యరావు.

స్వాగతము.

వింజయూరి వేంకటలక్ష్మీచరసింహరావుగారు.

సీ. బహుకావ్యరససుధాపానానఁ దనిసిన

మహితసాహిత్య సమ్మాఖ్యలార !

సకలశాస్త్రనికరసాగరోత్తరణాంబుఁ

గాంచిన పిబుధప్రకాండలార !

సరస్వకబాధరచల బాహ్యక్రమ

చము మఱచు కనిగ్రదచంగ్రులార !

కావ్యదధిమధనకార్యాల నిపుణులౌ

విమలవిమర్శనవేత్తలార !

ఆంధ్రభారతీపాద భక్తాగ్రగణ్య

లార ! సువిశాలమార్గవిస్ఫోతంబు

నఖిలసౌఖ్యాలయంబు, వాయుసపురంబు;

అండుఁ డియ్యెడమాసల్పు స్వాగతంబు !

౧

సీ. ఆంధ్రవిశ్వకళాలయపరిషదమణిని

బోపించుచేతెడు భూధవుండు

క్రథిత“రాధామాధవ” కృతినొనర్చి“యాం

ద్రజయదే”వాఖ్యకుం దగెడుతేడు

బహుకృతికర్తయై భర్తయై, "సాహిత్య
 స్రమా"ట్రానంగ నేనంగుసామి
 సకలసూత్రకళానికరపోషకుడై "క
 శాచార్య" బిరుదంబు నంగునృపుడు
 జయపురాధికశ్రేష్ఠుడు సర్వసుగుణ
 భూషణుడు, విక్రమదేవ భూవిభుడు
 సభకు నధ్యక్షుడౌట నృష్ణంబుగాదె ?
 ఆమహారాజమాళికి న్వాగతంబు !

౨

సీ. అనవరతప్రవాహించితస్వచ్ఛభా
 రావిశిష్టవిమలజీవనంబు
 బహుసునునస్తోత్రపాత్రతాళోభిత
 స్వర్ణాంబుజాదికసంయుతంబు
 అత్యపూతప్రవాహస్లాతానేక
 పిబుధకోటీముక్తి పిసరంబు
 అతిమనోహరరూపకాధికదీపకా
 లంకారసంశోభితాంకపాల్లి

సరసగీర్వాణంగం; తల్ సారమెల్ల
 నాంధ్రభూమిని విరివిగా వ్యాప్తిజేయు
 సూర్యరాయధగీరథక్షోణివిభుడు
 చేసిన మహాప్రయత్నముల్ సిద్ధిగాంచె.

3

చ. అరుగ మాధరాధికతి మూడట నిల్విన యాంధ్రసాహితీ
 పంపదగంబు కావ్యసుమమంతుల నెన్నియొ వెల్వరించి యీ
 యినుపదియైగువత్సరము లెంతొ ప్రమోదముఁ గూర్చి మించె, ను
 సీరయశ మాంధ్రవాణి కిలఁ జేకుటఁ జేసె విశాలశాఖలక. ౪
 సీ. ఆత్మమూల్యపడరత్నాకరౌ సూర్య
 రాయనిఘంటువుం బ్రచరకటచి

ధాత్ర్యంతరస్థాపితముతా ప్రబంధాల
 వెలులోనికిఁ దెచ్చివెల్వరించి
 కనులాకటాక్ష భాగ్యబుఁ గాంచని కవి
 పండితకోటి కుపాధి నిచ్చి
 ఆత్మశ్రితాభి విద్యార్థిపాత్రికి నదా
 విద్యాప్రదానంబు వేడ్కనల్పి
 చతురయైన యాంధ్రసాహిత్యకవిషద్ర
 మణికి విక్రమక్షమాధవుండు
 నింజపూన్తిఁ జేయు వెండిపండువునందు
 నాట్యమాడు వాణి! నలువరాణి !

రజతోత్సవసందర్భమున బంపబడిన సాక్షేతములు కొన్ని యిట జేర్పఁబడినవి.

(1) శ్రీయుత కట్టనూచి రామలింగారెడ్డిగారు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయోపాధ్యక్షులు, వాల్తేరు.

'I take this opportunity to congratulate the Parishat on the splendid career which it has had so far and to thank those who have been instrumental in making it the success it has been. And I trust that its future will be more glorious than its past.

The Academy is doing most useful work. It was started at a time when an organisation of its type had become a necessity for the Andhra Language.

You have chosen the right man to be the President on this auspicious occasion. As Patron of Literature, Scholar, Poet and a man of noble simplicity of life and universal benevolence, the Maharajah Sahab of Jeypore holds a place unique in the annals of South India. Please convey to him my respectful compliments. I congratulate the Parishat for getting him to preside.'

[ఈ పత్రము భాషాభివృద్ధి కట్టినంఘము లత్యంతశ్రేయకమలగుసమయమున స్థాపితఁబడి నాటినుండియు నాంధ్రభాషకు మిక్కిలి యుపయోగకరమగు సేవ యొనర్చుచున్నది. నే నీసందర్భమున దాని మహారాజుగారికి నానుభవమును, అందులకు గారణభూతు లగు నుదారపురు

ఘటనను బ్రశంసించి, యని యితోధికముగఁ బ్రశంసాపాత్రమై వర్ధిలుగాత యని యాశించుచున్నాను

ఈ యుత్సవసందర్భమున భాషాపోషకులును, విద్వాంసులును, కవులును, త్యాగశీలురును, నిగర్వులు, సరళస్వభావులు నగు జయపురా ధీశ్వరు లధ్యక్షతను వహించుట గడు సమాజసము. నేటి దక్షిణహిందూ స్థానచారమున వీరత్యున్నతస్థానము నాక్రమింతు రనుట నిస్సందేహము. వారికి నా వందనములు. అట్టి మహాపురుషు సధ్యక్షునిగాఁ బడసినందున పరిషత్తును ధన్యతను గాంచినది.]

(2) ప్రాథమిక కె ఎ. నీలకంఠశాస్త్రిగారు, మదరాసు విశ్వ విద్యాలయచారిత్రోపన్యాసకులు.

'While expressing my regret at my inability to avail myself of the invitation and go over to Cocanada, for the occasion, I wish to congratulate you on the excellent work so steadily carried out by the Parishat all these years. Its Journal has rightly taken its place among the important Research Journals of our Country and I wish the Jubilee function great success and the Parishat itself a long and glorious career of service to learning and research.'

[తమ యాహ్వానము నంగీకరించి రాజాలనందులకుఁ జిత్తులనుఁ బంపెత్తు. ఇన్ని సవత్సరములనుండియుఁ జేయుచున్న కృషి నభినందించుచున్నాను. పరిషత్తు త్రిక మనదేశమునఁ గల ముఖ్యపరిశోధనాపత్రికలలో నొకటియైయున్నది. రజతోత్సవము నిర్వహింపఁ జరుగుఁగాక. పరిషత్తు కను భాషాభివృద్ధి పరిశోధనల కృషినిసల్పి ప్రఖ్యాతిని బొందుఁగాక.]

(3) కిరంపూడి, ధారాకోట, వర్లాకిమిడి, సంస్థానాధీశ్వరులు సభకు రాజాలకపోయినను. రజతోత్సవము జయప్రదముగ జరుగుటకైతమ యాశీస్సులను బాహి. మిథిక్ పాస్తైటీ, బెంగళూరు, కన్నడ సాహిత్య పరిషత్తు, కామా ఓరియంటలు యిచ్చిట్యాలు, మున్నగు సంస్థలు తమ యభినందనము నుఁ బంపినవి. మ.రా.శ్రీ ప్రభుల లక్ష్మీనరసింహము పంతులుగారు, బుచ్చా శేషగిరిరావుపంతులుగారు, డాక్టరు డి. వి. సుబ్బారెడ్డిగారు, వడ్డేనుబ్బరావుగారు, మున్నగువారుపరిషత్తుభివృద్ధినిగోరుచు లేఖలను వ్రాసిరి.

శ్రీజయంతి రామయ్య పంతులుగారికి గుంటూరి పోరులు సమర్పించిన

ని ను తి వ త్ర ము.

శ్లో. జయ త్వనన్యాప్తభాభిగామః జయ త్వవాపైహికసర్వకామః

జయ త్వశేషప్రతివాదిభీమః జయంతి రామ స్సుగుణాభిసోమః.

చ. సరసత, శాస్త్రవేత్తత, రసజ్ఞత, విజ్ఞత, వాగ్విహారని

ర్భరత, పరేగితజ్ఞత, శుభంయుత, పూజ్యత, ధర్మక్షత

త్పరత, దురుద్ధర్వాత్త, ప్రధానత మున్నగు నీ పరశ్శత

క్షరగుణముల్ ప్రశంస్యము; తెసంగునె రామయసూరి! యేరికే?

సీ. అకలంకసుగుణరత్నాపూర్ణ మణిపేటి

నానారిబృందమందారవాటి

బహుకళావిభవప్రభావప్రసితకీర్తి

ధ్నిసిద్ధాంతావతారమూర్తి

ప్రకటప్రబంధనిర్మాతృవిద్యనౌభి

న్యాయతత్వార్థవిజ్ఞానశాలి

ఆంధ్రసారస్వతోద్యోగసగున్నేతి

ప్రాచీనకావ్యసంపత్తయూత

వైదికవ్యాసహరికోభయబలాభి

రామః డాన్డ్రోక్తిసారస్వస్వవేత్త;

యగుచు నలరు జయంతినంశాబ్ధివిధుఁడు

ప్రాజ్ఞచాతకఘనుఁడు శ్రీరామబుధుఁడు.

మ. పరవాగ్విశ్వలు మాతృభారతిని నిర్భూధించి, తత్సావనా

క్షరసంస్థారగతు ల్గలంచి, గుంపస్థా గూర్చుచున్నంత, ని

ర్భరత వాని యుష్మదుక్తిశితశత్రుక్షుబ్ధులం జేసి, ది

క్ష్మతి పోద్రోయవె శ్రీజయంతి జయరామార్యా! యవార్యక్రియా.

సీ. చతురానంత్యైబునాటి పల్లులచాంఁ

దలవాకిటనె నిల్వంగలిగినావు

అతులశీరసదా'రాదివదపు లంకి
 మాహేశసంకతి మసలినాపు
 సత్యసంగరసముత్సాహంబు నలకొల్పి
 భీష్మకతిజ్ఞచే వెలసినాపు
 నిస్తులతరకోశనిర్భాత వై రాజ
 రాజసఖత్వ మేగ్నటిచినాపు
 మహిత! నీదివ్యరామనామంబు జగతి
 సార్థకముగాఁగ సర్వరంజకుండ వగుచు
 గీర్తిచంద్రిక దిక్పటే గీలు కొల్పి
 యలరుచుంటి జయంతి రామార్యవర్య!

శా. ఆవేగంబున గర్జ సేయు కవిసింహద్వంద్వము దేసి, స
 ద్భావవ్యాకృతిఁ గట్టగట్టి తుభయాద్ధత్యంబు శాంతింహఁ; బ్ర
 జ్ఞానాచస్పతి వీపు; నీ కలుకు వ్యాసప్రోక్త మాధ్రాపనిఁ;
 నీ విదవ్యత్త కియత్త యెన్నదె? జయంతిభ్యాతరామాగ్రణీ!

శ్రీ జయంతి రామయార్జన ప్రశంస.

- చ. కులవతివైతి పీతపుంకుంభినివాధునిపాతశాలి
 ఘృలకును ద్వ్యగుతువుమున నున్నతి కైక్కి పెన్ను రల్లవా
 రలు ప్రకటిత్రు నీదయిన ప్రజ్ఞరు బోధకశక్తి దానఁ బే
 రొలసితి వొజ్జబాతివము యొజ్జలబాతని రామపండితా.
- ఉ. నీపరివత్సృతిష్ఠంగని నిచ్చలు నేటి కిసుల్ల రీతి నె
 న్నోహపత్తు లగమును నుండని పుద్భవ మందుచుండఁ బో
 నీ హేమ తనగ నొక యెచ్చగుండ్డితమండలం బటం
 చోపి గ్రహించె లోక మని యెప్పికొనం దగు రామధీమణి.
- ఉ. నీకవనంబు నీధవణ నీసునూఖత్వము నీప్రభుత్వము
 నీకమనీయూహము ననిందితలోకహితార్థచింత యే
 వికలవే మతోక్త్యకి నిన్నియు నుండి సస్పృహత్వము
 న్నే కలికాలచర్యలకు నెక్కడిమా టది రామపండితా.

మ. ఒకటేచాలును నీవొనర్చినది గ్రామ్యులైనద తాండ్రంబు వాడుకలో నున్నయసంస్కృతంబె తగియుండుకా శాస్త్రమర్యాద లేటికటంచు న్నభక్తైక్కి నాదుసలుపక డీకొంటి సత్పూడిత ప్రకరంబుం గొని వారిపైఁ; బ్రభులు నీకటైరిగా పండితా.

ఉ. మాటకుఁ దప్పలేక, మనమాటయె వేద మటంచు గ్రామ్యభాషాటన మాచరించియును నయ్యది తప్పగఁ దోచి వారలే మాటమెలంకువ ల్గనుచు మార్చిరి దానిని వ్యావహారికార్యాటముగాఁగ వీరలట పాణిను లాంధ్రికి రామపండితా.

ఉ. నీవొసరించుమేలు నవని స్తవభాషకుఁ జేయనేర్చునే యేవిభుఁ డేకపితృకుండు నింతటిదాకను నిన్నుఁగాంచి కాదే వెలి కేఁగుదెంచెదరు ధీరులుగాకయు మేము మేమటంచీవటు తెవ్వరోయి యుపేక్ష నొనర్పఁగ రామపండితా.

ఉ. మును పెనుమూలలం దడఁగి మూర్ఖలియున్నపురాతనాశ్శశాసనలిపిభారతిం దెలిపి సత్సభల న్వలయంగఁజేసి యంజనమిడి కోలుపోయిన ప్రశస్తకవిప్రభదాతృవాగ్ధనంబును దెలిపించి తాగతి యపూర్వముగాదొకొ రామధీమణి.

మ. అపరాధోచితదండమండనయి న్యాయాలోచన నీవేఁడు యూరపువాఁ డీతఁడు హైందవుం డనవు చిత్రం బార ! యాదండితుం డెపుడు మైత్రిఘటించు నీ కదిగదోయీ తెచ్చెఁ బ్రఖ్యాతి యీ విపులోద్వితలి దానికంటె బిరుదుల్ వేయెక్కుడా పండితా.

మ. ఇపు డన్న రుచిగాదుగాని సకలోద్వితాధిరాశ్శైలివా రకరక్రజ్వలరత్న భాస్వరపదప్రాతుండ నన్న బలే రవమా, రాష్ట్రసృపాలురెల్లరు భవత్రాప్తజ్ఞాజ్ఞమన్నింపరే యుపమాతీతనృప్రభుత్వరచితోద్యోగాంక రామప్రభూ.

శ్రీ త్తటల్లి సూర్యరావు.

ఆంధ్రసాహిత్యచరిత్ర.

(1) వెండిపండుగ.

నిడుదవోలు వేంకటరావుగారు బి. ఏ.

మ. సరసోదారవచఃప్రసూనములఁ బూజలేసెయ విద్వత్తనీ
శ్వరు లాసూర్యపుచాలవిక్రమమహీశశ్రేష్ఠు లానందని
ర్భగులై యాంకనసేయ, రామః పసంభావ్యులు నౌ సాహితీ
ప్రపత్పీఠిని నాంధ్రవాణి ! కొలునై భాసిలు మెల్లప్పుడున్.

సీ. తీరుతీయంబులై తేటతెల్లంబులై
చెలువారు తెల్లుపల్లులమఱుగు
నాణిముఠైంబులై యశరంజిమువ్వలై
కనుపట్టవ్రాల చొక్చొపుమెఱుగు
నుడివోనినుడువులై గడివోసిబిగువులై
పోడిమినించు కూర్పులబెడంగుఁ

జనవులకుదురులై చరరుల కిరవులై
పాలోలు తొంటికబ్బపుమెఱుగుఁ

దెలుగువానికి బోషత్తు తెలుప నిలిచి

యిరువదై దేండ్లనుండియు నెన్నిక యగు

నూడిగము సల్పె; పేర్కెక్క నేడుగాదె

వెండిపండువు; వెండియుఁ బండు విల్లు

వెలయు నది కసిడిపండువై యలరుఁగాత !

ఉ. భూనత మాంధ్రి చేసికొనుపున్నెపుఁబ్రోవు నృపాలమాత్రుఁడే
దీనజనాధికోలులకు దేవుఁ డితఁడు మనవ్యమాత్రుఁడే
కానఁగ నంచు సత్తవినికాయము సంస్తుతిసేయు నెప్పుడుక
మానిత రావు వేంకటకుమారమహీశతి సూర్యరాయనిక.

గీ. సాహితీపరిష్కరణోత్సవమునకును
సాహితీసమరాంగణసార్వభౌముఁ
డై నవిక్రమదేవుఁ డధ్యక్షుఁ డగుచు

గౌరవ మొనర్చి ధన్యతగాగ మహాము

సహజ మదిగాదె నృపవంశసంధవులకు.

- గీ. సాహితీపరిషత్తుకు జయము జయము
జయ మగునుగాక తత్ప్రతిష్ఠాపకులకు
గీతి సాహితీరీతిని ఖ్యాతిజెందు
నాంధ్రభారతికిని జయం బహరహంబు.

(2) శ్రీజయంతి రామయపంతులవారి వ్రశంస.

- గీ. సాహితీపరిషత్తుహోత్సవమునందుఁ
బూజ్యుఁడు జయంతి రామయబుధవ శ్రేణు
వర్ణచిత్రసమర్పణ భావ్యమే కద
యాంధ్రపరిషత్తుపిత యతఁ జైనకతన.
- సీ. సాహించితివి యాంధ్రసాహితీపరిషత్తు భాషావధూటికిఁ బ్రాపు గాఁగ
వెలయించితివి సూర్యవిభుదయచే విపు లాంధ్రశబ్దకల్పహన్నిఘంటు
ప్రకటించి తెన్నేనిప్రాచీనలిపియుక్త శాసనావళిని నిస్సంశయముగ
నాంధ్రీకరించితి వమరుక ముత్తర రామచరిత్రంబు రమ్యఫణితి
చంపురామాయణంబు సజ్జనులుమెచ్చ
దొరతనంబున నున్నతోద్యోగి వయ్యి
మాతృభాషాభిమాని వై మనెడు నీకు
సహరహంబును జయము రామయసుధీంద్ర !
- గీ. సరిసకవిత విచక్షణశక్తి గలుగు
నాంధ్రవిద్వాంసులకు మేటి వైనకతన
నీయభిప్రాయముద్ర వర్ణితము గాని
గ్రంథ మేదేని తెనుఁగునఁ గానఁబడదు.
- గీ. దేశ భాషాచరిత్రంబు తేటపఱుచు
శాసనజ్ఞుల కీ వనుశాసకుడవు
ప్రథితపరిశోధ కాచార్యపదవిగనుము
భవ్యగుణసాంద్ర ! రామయపాక్షితేంద్ర !
- క. శ్రీమహిజాధపుఁడోముని, రామయసౌఖ్యంబు నాయురభ్యుదయంబుల్
ప్రేమంబుననొసఁగుచుమా, రామయవిబుధేంద్రు నెపుడురాజితలీలన్.

అభినవభారతి.

— విద్వాన్ కాశీ న్యాయాచార్యులుగారు —

ఉత్పలమాల.

శాసనకర్త లై ననృపసత్తము లెల్లరుఁ దొల్లి, యాత్మ సం
తాసముతోడ రాజ్యరముతో సరిగాఁగఁ బరిగ్రహించి భా
మాసతిఁ గూడఁ బెంచిరి; విచారణకర్తలు వార లుండ సం
త్రాసము వాసి భారతియు రమ్యతరామృతహావభావచే
ప్లాసముదీర్ణయై, నిజవచస్సుధ లొల్లఁగ దివ్యపాదవి
న్యాసములం జరించె జతురావనహర్వ్యతలంబులందె; నా
డాసతిఁ గాంచుటే ఘనులకైనను కుర్లుట హామదోచె; గా
నీ సిరి డిందెనో! యిపుడికేనుని తెల్పెదఁ, దొంటికిన్ వి
న్యాసముజాతఁ, గాలగతి యంతయు మాత్ర, స్వరాజవర్గ మా
వాసపుఁజేరె, నన్యసరపాలురపాలన మీత్ర, జేశభా
మాసతి నిద్రఁగూరె, నచశాసకు లెవ్వరు తేరటన్న వి
న్యాసముతోడ నెవ్వనికి నాడె కన్పిద్రవహామల గాంచుపే
రాసదినంబుమాట్ల 'బభిరా ! యదెభారతి చిక్లెజక్లె'నం
చాసతికేలు బల్కిగొని "యాఁగుమిసీ ! యెట కేఁగు దికి ? నీ
పిసరి కొక్తప్రాడితులనే వరియించెన నన్నయట్టి యా
బాసలు మారు మింక, భయభక్తుల మాకయిఁ బట్టు మింక" నం
చాసురభావమూని వికటార్భటి లాగఁగఁ, బాప మక్తటా!
యాసతిమేనఁ దాల్చిన మహర్హవిభూషలు జాత్ర, బాదవి
న్యాసము మాత్ర, వాక్యములయందునఁ దొట్రిలుపాటు గూరె, గ
ట్ట ! సరసాపుఁబాకముల యందు రుచు ల్పసతీత్ర, సంఘులున్
వాసి చలించుచున్ సడలఁబారె, బొరింబారి సర్వభావస
న్యాసము మీత్ర, నీపయి వినం గనరాని వికెన్ని క్రొత్తలా
వేసము లూని భారతి నవీనగతిం జరియించునోగదా !

మ్రమ్యుల్ యాంతం బగు-వ ధ్మనుల్ దగు “చంద్రచేఖ”-
మ ౧ ౧ ౧, ర ౧ ౧, మ ౧ ౧ ౧, య ౧ ౧, య ౧ ౧;

సరవి సగణంబులు పం-చకమా “నలిని”-స ౧ ౧, స ౧ ౧,
స ౧ ౧, స ౧ ౧, స ౧ ౧;

కాప్తివల్ల “మణిభూషణ”-మా రసభారల-ర ౧ ౧, న ౧ ౧,
భ ౧ ౧, భ ౧ ౧, ర ౧ ౧;

అయతి నజాధర లున్న-నాను “మనోజ్ఞ”కు-న ౧ ౧, జ ౧ ౧,
జ ౧ ౧, భ ౧ ౧, ర ౧ ౧;

కుంభివ శ్రజద్వయం బ-గు రము “ప్రశాంతికి”-ర ౧ ౧,
జ ౧ ౧, ర ౧ ౧, జ ౧ ౧, ర ౧ ౧.

“ఆలసగతి”-నూ న్నన-లంది భయమొంద-న ౧ ౧, స ౧ ౧,
న ౧ ౧, భ ౧ ౧, య ౧ ౧;

ఏడుహంబులు గము వ-డెన్నిది “న్యగంధికి” హ ౧ ౧,
హ ౧ ౧, హ ౧ ౧, హ ౧ ౧, హ ౧ ౧, హ ౧ ౧, గ ౧;

దీపిపేరె “చామరంబు”-ధీరవంద్య మానుతి.

క. అల పదియాటన^{యస్మిన్}

గల రసభిశరశరద్^{గణ} సున్నత

మ్ముల^{లొ} బ్రయకాంతాదులు

కలితములై పది యెసగు గవినుతచరితా.

౮౮.

౧౬.యతి “ప్రియకాంత” దిశల న-యద్వంద్వసగంబుల్- న ౧ ౧,
య ౧ ౧, న ౧ ౧, య ౧ ౧, స ౧ ౧, గ ౧;

లగాప్తకాత్త భూయతుల్ చె-లంగు “బంచచామర”-

ల ౧ ౧, ల ౧ ౧, ల ౧ ౧, ల ౧ ౧, ల ౧ ౧, ల ౧ ౧,
ల ౧ ౧, ల ౧ ౧;

నభజజాగల దిశాయతి-నల్పయి “పద్మ”మా-న ౧ ౧, భ ౧ ౧,
జ ౧ ౧, జ ౧ ౧, జ ౧ ౧, గ ౧;

కపింద్రా “చంద్రశ్రీ” యమనసర-గల్ వఘ రుద్రల్-య | ౧ ౧,
మ ౧ ౧ ౧, న | |, స | | ౧, ర ౧ | ౧, గ | |;

యతి పదితా నజభరగ-తాను “మేదిని” నిర్వ-న | |, జ | ౧ |,
భ ౧ |, జ | ౧ |, ర ౧ | ౧, గ | |;

స్వామి “మదనదర్పం” బగు భ-సల్ రజజల్ గము- భ ౧ |,
స | | ౧, ర ౧ | ౧, జ | ౧ |, జ | ౧ |, గ | |;

మహి “ఫలసదన” మగు-మనులఘుగంబుల్-లఘువులు ౧౮.
న | |, న | |, న | |, న | |, స | | ౧, గ | |;

నజభజరల్ గము త-నరి “వాణి” నింపొసంగు-న | |, జ | ౧ |,
భ ౧ |, జ | ౧ |, ర ౧ | ౧, గ | |;

భ్రంబులు నానగల్ వ-రగు “గజవిలసిత” మై- భ ౧ |,
ర ౧ | ౧, న | |, న | |, న | |, గ | |;

వినుభకారములు గము-నై తగు “నశ్వగతి”-భ ౧ |, భ ౧ |,
భ ౧ |, భ ౧ |, భ ౧ |, గ | |.

క. తగు సప్తదశా త్యష్టిని

యుగమునిభేంద్యగ్ని హిమమయూఖుల¹లో మె

చ్చుగ శిఖిణి మొదలై ని

మిగులఁ బ్రశస్తములు విను సమీరణతనయా.

౮౯

౧౭. యతిస్థానం బర్తుల్ యమనసభవం-బా “శిఖిణి”-య | ౧ ౧,
మ ౧ ౧ ౧, న | |, స | | ౧, భ ౧ |, వ | |;

నజభజజల్పము యతిగ-న దిశ “నర్పుటకు”-న | |, జ | ౧ |,
భ ౧ |, జ | ౧ |, జ | ౧ |, వ | |;

అగరసవిశ్రమా-ఖ్య “పదకోకిల-కాం” మిదే-

జసల్ జసలు ను యవల్ గిరిశ-సంజ్ఞ “పుధ్వి” యతుల్-
జ | ౧ |, స | | ౧, జ | ౧ |, స | | ౧, య | ౧ ౧, వ | |;

1. యుగమునిభేంద్యగ్ని హిమమయూఖులు ౧౩౧౦౭౨.

2. అప్పకవి కోకిలకాక మని చెప్పెను.

ససమరసవల్ వ శ్లఘల్ గైకొనన్ “హరిణి” దగున్ - న||, న||, మ||, ర||, స||, వ||;

“మందాక్రాంత” మధనతగా-మార్గమా దిగ్యతుల్గా-మ||, భ||, న||, త||, త||, గా||;

“త్వరితకదగతి” దిశల-వడినననాగాల్-న||, న||, న||, న||, గా||;

ఇదియే “పలాశదళ” మనువృత్తము.

బాగు “వంశవత్రపతిత్”-భరనభవలగల్-భ||, ర||, న||, భ||, లగ||;

సజసాస్వ తౌ యతి గ-జంబుల “జంపకకేసరి”-స||, జ||, స||, స||, వ||.

క. ‘ధృతి’ యను ఛందంబునఁ గల

చతురంబుధిచంద్రనేత్రశాస్త్రాక్షుల¹ బా

ల్పి తగుకుసుమితలతావె

లితాదు లవి యాటు దనరె లేఖారిహారా.

౯౦

౧౮. విన్దత్తుల్ యాయల్ “కుసుమితలతా-వేలిత” స్వభు రుద్రుల్-
మ||, త||, న||, య||, య||, య||;

మామతి రసజాభరల్ తగు-“మత్తకోకిల” దిగ్యతి-ర||, స||, జ||, భ||, ర||;

అష్టబాణవిరామమై-యన నౌ నిదే-“హరిణపుత్ర”

బేరసజ్యభగోక్తి-వ-శ్లహిబాణంబుల్-“హరనర్తక”-ర||, స||, జ||, య||, భ||, ర||;

నయుగము రచతుర్గ-ణంబై “నిశా”వృత్తమాయత్యహి-న||, న||, ర||, ర||, ర||, ర||;

“క్షౌహారంబు” మనయత్తన్ద్రో-క్తం బగు యతిదిక్తుల్ గా-
మ||, న||, య||, త||, న|| మ||.

1. చతురంబుధిచంద్రనేత్రశాస్త్రాక్షులు ౨౬౨౧౮౪.

2. క్షౌహారవృత్తమునకు అప్పకవియమలో “రత్నేషు”యతుఁని రెండుతావులఁజూపెను.

క. వందొమ్మిదైన 'యతిధృతి'

యం దహివసుకరజలధియుగాస్త్రసమితిలో¹

జెంది తరళాదిష్టం

బందం బగుఁ గృతుల వినుము హనుమన్నాథా.

౯౦

౧౯. భవయతి "దరళం" బెసగు న-భంబులు రసజాగముల్-

న ౧౧, భ ౧౧, ర ౧౧, స ౧౧, జ ౧౧, జ ౧౧, గ ౧;

కంజాతా ప్రయతి మసలసతత్ గంబుంప "శాస్త్రాల" యా-
మ ౧౧౧, స ౧౧, జ ౧౧, స ౧౧, త ౧౧, త ౧౧, గ ౧;

భారసజాగల రుద్రవిశ్రమ-భాతి "భూతిలకం" బగు-భ ౧౧,
భ ౧౧, ర ౧౧, స ౧౧, జ ౧౧, జ ౧౧, గ ౧;

"కవికంఠభూషణము"-గ్గ సజసాసజగల్ న ద్విది-స ౧౧,
జ ౧౧, స ౧౧, స ౧౧, స ౧౧, జ ౧౧, గ ౧;

నద్రసాతజజంబుగముంగా "జగద్రకళం" దగ్గదిగ్గ-ర ౧౧,
స ౧౧, స ౧౧, త ౧౧, జ ౧౧, జ ౧౧, గ ౧;

మిశ్రద్యత్యర్థుల్ యమ్మ సరరగతా- "మేఘవిస్ఫూర్జితా"ఖ్య-
య ౧౧, మ ౧౧౧, న ౧౧, స ౧౧, ర ౧౧, ర ౧౧, గ ౧.

క. ఇరువదియగు 'కృతి'లో రస

ధరశరవసువార్ధిభేందు²తిలోగల యం

బురుహాది సప్తవృత్తము

లిరవగుఁ గావ్యముల దాసహి¹మందారా.

౯౧

౨౦. "లంబురుహంబు" భభాభ్రసవల్ యతు-లంబుజాప్తుల రా నగు-

భ ౧౧, భ ౧౧, భ ౧౧, భ ౧౧, ర ౧౧, స ౧౧,
వ ౧;

వడి ఉద్భూట సథిల్ రసల్ మయవలు- వైపొందు "మత్తేభ"
కు- స ౧౧, భ ౧౧, ర ౧౧, న ౧౧, మ ౧౧౧, య ౧౧,
వ ౧;

1. అహివసుకరజలధియుగాస్త్ర-గీ.౨౪౨౮.

2. రసధరశరవసువార్ధిభేందు-౧౦౮౮గీ.౨౬. మూలములో "కృతిలోపల,
ధరశర" ఇత్యాదిగానున్నది.

పంకజభూయతుల్ భరస - భారవ “లుత్పలమాలికం” దగ్గు-
భ ౧||, ర ౧||౧, న|||, భ ౧||, భ ౧||, ర ౧||౧, వ||౧;

అగు నభామససల్ వముతో ఫా.లాక్షయతి “ఖచరస్తుతక”-
న|||, భ ౧||, భ ౧||, మ ౧||౧, స||౧, స||౧, వ||౧;

కయతి నజాభరస ల్వముం గలు-గం “బ్రభాకలితం” బగు-న|||,
జ||౧, జ||౧, భ ౧||, ర ౧||౧, స||౧, వ||౧;

పద్మాల్లింట్టయతుల్లా మరభనయభవల్-ప్రాపా “సువదనక”-
మ ౧||౧, ర ౧||౧, భ ౧||, న|||, య||౧, భ ౧||, వ||౧;

త్రైరజల్ నాచుం జొ-రంగఁ దర్శషడ్వి-రామమైనవృత్తమొప్పు-¹
ర ౧||౧, జ||౧, ర ౧||౧, జ||౧, ర ౧||౧, జ||౧, హ||౧.

క. ఇరువది యొకటగు ‘ప్రకృతిని’

కరశరశశహనిరంధ్రగగనాక్షుల² స్ర

గర మొదలగు వృత్తంబులు

పరంగంగ నొకయాఱు వెలయుఁ బననతమాజా.

౯3

౨౧. త్వాభృద్భూభృద్భృత్తుల్లా - మరభనయయల్ - మానగు “స్రగ్ధ
రాఖ్య”-మ ౧||౧, ర ౧||౧, భ ౧||, న|||, య||౧,
య||౧, య||౧;

నజభజజరదిగ్విరమ-ణంబుం “జంపకమాలికం” దగ్గు-న|||,
జ||౧, భ ౧||, జ||౧, జ||౧, జ||౧, ర ౧||౧;

సససామతయల్ రవిషిత్రమము-స్సంధికా, “లాటీవిట” మ
య్యె-స||౧, స||౧, స||౧, స||౧, మ ౧||౧, త ౧||౧,
య||౧;

యతి పదమూట నజాజభిల్ రము - నొ గృతి “వన
మంజరి”- న|||, జ||౧, జ||౧, జ||౧, జ||౧, భ ౧||,
ర ౧||౧;

1. ఈవృత్తముపేరు చెప్పలేదు.

2. కరశరశశహనిరంధ్రగగనాక్షులు-౨౦౯౭౧౫౨

౨౩. భాస్వద్యతి స్సప్తతంబుల్ గగంబుస్స-భాస్వద్యతా“పద్మనాభంబు”
మించు-త ౧౦౧, త ౧౦౧, త ౧౦౧, త ౧౦౧, త ౧౦౧,
త ౧౦౧, త ౧౦౧, గగ ౧౦;

నముత్రిజభల్ వము దసరునాది-నప్రభువిరామ“మశ్వలలిత”-
న ౧౧౧, జ ౧౦౧, భ ౧౦౧, జ ౧౦౧, భ ౧౦౧, జ ౧౦౧, భ ౧౦౧,
వ ౧౦;

“మత్తాశ్రీక్ష” మాతల్ నానాల్-మతి వము వసుగజ-మత
యతు లమరు-మ ౧౦౧౦, మ ౧౦౧౦, త ౧౦౧, న ౧౧౧, న ౧౧౧,
న ౧౧౧, న ౧౧౧, వ ౧౦;

ప్రతిరస పద్మతి-రా నము పద్మతిలు-రా “గవిరాజవిరాజితమా”
న ౧౧౧, జ ౧౦౧, జ ౧౦౧, జ ౧౦౧, జ ౧౦౧, జ ౧౦౧, జ ౧౦౧; వ ౧౦.

క. ఇరువదినాల్గు ‘సౌకృతి’

హరజముభేంద్వక్షిమానిహయమునిరసభే

శ్వరు¹ లందఁ గ్రొంచపదముఖ

ఐరవృత్తచతుష్క మొప్పు ఐదుగోకమణి.

F E

౨౪. కంచయుగాహల్ “క్రొంచపది”వ-శ్చమసభన ననయ-పరిమిత
మయ్యె-భ ౧౦౧, మ ౧౦౧౦, న ౧౧౦, భ ౧౦౧, న ౧౧౧,
న ౧౧౧, న ౧౧౧, య ౧౦౦;

సంఖ్యుక్ మనసరభ-జ్యలయ న “శ్లష్టమూర్తి”-సరవిత్-గరి
దంతుల్-మ ౧౦౧౦, న ౧౧౧, త ౧౦౧, న ౧౧౦, ర ౧౦౧, భ ౧౦౧,
జ ౧౦౧, య ౧౦౦;

సారాజాహిస్సారయతుల్ మిం-చ మతయననన-సల “సరసిజ”
మా-మ ౧౦౧౦, త ౧౦౧, య ౧౦౦, న ౧౧౧, న ౧౧౧, న ౧౧౧,
న ౧౧౧, న ౧౧౦;

“తన్వికి” బద్ధాప్తయతి ననిలపు-త్రాభతనల్ సభభనయలు చెంగ-
భ ౧౦౧, త ౧౦౧, న ౧౧౧, న ౧౧౦, భ ౧౦౧, భ ౧౦౧, న ౧౧౧,
య ౧౦౦.

1. హరజముభేంద్వక్షిమానిహయమునిరసభేశ్వరులు-౧౬౭౭౭ ౭౧౬.

క. ఇరువదియై దగు 'సభిక్తతీ'

గరగుణగతిగతిశరవిశిఖగుణగుల్ భా

స్కరవిలసితంబు మొదలై

పరగెను వృత్తత్రయంబు భానుజమంత్రీ.

౯౨

౨గి. "భాస్కరవిలసిత" మర్కయతిం గూ-ర్వ్ భనజయభననసగల

మించు-భ ౧ ౧, న ౧ ౧, జ ౧ ౧, య ౧ ౧, భ ౧ ౧,

న ౧ ౧, న ౧ ౧, స ౧ ౧, గ ౧;

సనసన సభభభ గురువులయతి యె-న్నం బదియేనిట "బంధుర"

మా-న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, స ౧ ౧, భ ౧ ౧, భ ౧ ౧,

భ ౧ ౧, గ ౧;

వడి గిరి మునుల-వసునగగలు-వలె నిడ "ధరణిధరగతి" -

న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, స ౧ ౧, స ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, గ ౧.

క. ఇరువదియై దగు 'నుత్కృతి'

శరధివడపాప్తభేదమైలర్పలహో,²

బరగె భుజంగవిజృంభిత

దొరకొని వృత్తత్రయంబు ధూమాక్షహరా.

౯౩

౨౬. తాల్పుస్వల్లస్థాశాప్తి మా-తనన రసరము లిడ-దా "భుజంగ

విజృంభిత" -మ ౧ ౧ ౧, న ౧ ౧ ౧, త ౧ ౧ ౧, న ౧ ౧,

న ౧ ౧, న ౧ ౧, ర ౧ ౧ ౧, స ౧ ౧ ౧, వ ౧ ౧;

జైబ్రహ్మర్తుసముల ను-యతిమగణగు-హకనసగ- "లపనాహ

ఖ్యో"³ -మ ౧ ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧, న ౧ ౧,

న ౧ ౧, స ౧ ౧, గగ ౧ ౧;

అభజసనద్యయగ-గాన్వితమునై యతిగ-జాహులగు మంగళమహ

శ్రీ-భ ౧ ౧, జ ౧ ౧, స ౧ ౧, న ౧ ౧, భ ౧ ౧, జ ౧ ౧, స ౧ ౧,

న ౧ ౧, గగ ౧ ౧.

1. కరగుణగతిగతిశరవిశిఖగుణగుల్-33గిగిర3౨

2. శరధివడపాప్తభేదమైలర్ప-౬౨౧౦౪౬౪.

3. అష్టకవి యీవృత్తమును వరాహవృత్తమనియెను.

గాలివెంబడి నొకకడఁ జేరు హరిమంచ

నిర్దు కకంచుకనిచయ మనఁగ

నబ్బగేహకు వాస మైనట్లు హాకి ని

వాస మైన సితాబవన మనంగ

నత్తయచంద్రు నిమ్మని వారినిధి వేడ

వచ్చిన కైరవవార మనఁగ

నంబరంబున కెగసిన యపుడ మ్రొంగు

నకట రాహుగ్రహం బన నాత్మ గలఁగి

జనకుఁ డగుసింధురాజు నక్తుననే యున్న

విధుని బి-బి బనఁగ మించు వెలదీవి.

౧౪

క. నెలనెలకు జలనిధానము

కలువలచెలిమండలంబు గావించుటకై

నిలిపిన మాదిరియో యన

వెలయుఁ దెలిదీవి కాంక్షి విశదం బగుచున్.

౧౫

గీ. తనకరాఘంబు వేడిమిఁ దాళలేక

శరధిఁ జేలుచు దుగ్ధాంధుఁడైత మైన

దివసఃరమండలమె తెల్లదీవి, యట్లు

గానినాఁ డును హరి యుండఁగాఁ బనేమి.

౧౬

క. తనగు వయఃప్రకృతిని మృగు

వని యాడ సహింపలేక యంబుధి యొకచోఁ

గనుపించెనొ కాలిన్యం

బనఁగ సితదీప్త మఘనురాపం బమరున్.

౧౭

క. వనజదళాత్ముఁ డుదధి వా, మనమూర్తి వసింప నచటి మట్టుననే పే

రెనొ పాలఫండ్ర మనఁగాఁ, గననగుఁ దెలిదీవి రుచిధగద్ధగితం బై.

గీ. నీరుపాకలు గునిగూడి నింగి కెగయ

వీచికారజ్జవులఁ గట్టి విశిచిన్

కాగితపుగాలిపటము నిష్కంపలీల

నున్నదో యఁగ దెలిదీవి చెన్నుమీఱు.

౧౮

- గీ. వనధులకు నెలఁ దారాజు గనుక పాల
కడలి కట్టించుకొను తెలగొడు గనంగ
నెసఁగు తెలిదీవి తనమీఁద నిద్రదీవి
కల నునఁగ శౌఠ తనుశోభ గ్రమ్ముకొనఁగ. ౧౧
- గీ. వల నేనుండ గొల్లలయిల్లు సొచ్చి
వెన్న దొంగిల నీవిద్య విశువు మనుచు
వారినిధి యల్లునికి నొక వగ వైచె
దిన్నెగా వెన్న లనఁ దెలదీవి మెఱయు. ౨౧
- గీ. మహికి మగతాలమొలనూలు రహివహించు
పాలకడలిని హరినీలశాలిమధ్య
మైన తెలిముత్తియపుమొగ పనఁగఁ బరఁగు
దీక్షధనశ్రవణల తీవిఁ దెలదీవి. ౩౨
- గీ. నాకవిభునకు వెఱచి మైనాకపూర్వ
కర్వతంబులలో నుండి పైని వేగు
నిలుపుగాఁ జొప్పమార్ప డిండిరపిహిత
దేహ మగుకొండ యనఁ దెలదీవి మెఱయు. ౩౩
- గీ. కంఠుఁ గుంఠును జెంఠు నాయించునంచు
నంచుఁ జింతించి తప మాచరాచి కడలి
గన్న కంఠును గుంఠును గనని యింఠు
చందమునఁ దెలదీవి చెన్నొంఠు నెపుడు. ౩౪
- క. అను దినము నన్ను బహునా
హినులఁ గలయు కడలిపాల నేర్పఁబువఁగ వ
చ్చిన వంచనాసితచ్చద
మనఁ దగు నాదీప్య మతిసితాభం బగుచున్. ౩౫
- క. తెలిదీవి కలువరారా
చలుప మురారాతి వామచక్షూరుచిహ్న
చులఁదోఁగఁ దొరుగు పాంశర
నలిలంబులె నిండి దుగ్ధసాగర మయ్యెన్. * ౩౬

రఘునాథ రామాయణము.

పీ టి క.

ఈ రామాయణము విజయవిలాసకృతిభర్త యగు రఘునాథనృపా
లుఁడు రచించినది. ఇది పూర్తిగా లభించునను నాశతో - బ్ర. శ్రీ మానవల్లి
రామకృష్ణకవిగారు సంపాదించిన యసంపూర్ణపుస్తకమునుండి యెత్తివ్రాసి
ప్రకటింప నారంభించితిమి. కాని లభింపలేదు. లభించు నను నాశ యిం
కను విశువ లేదు. యత్నము జరుగుచున్నది. దొరకినంతనే మరలఁ బ్రారం
భించెదము. అంతవఱకు దీనిని మూలఁ బడవేయనేల యని యొక్క భాగ
ముగా నీ 98 పుటలను ప్రకటించుచున్నారము.

ఎవ్వరియొద్ద నైన మాతృకయున్నచోఁ బంపి మాయత్నము సఫ
లముచేయ నాద్రభాషాభిమానుల వేడుచున్నారము.

గ్రంథవిషయము మున్నగునవి సంపూర్ణగ్రంథములో వివరింపఁ
బడును.

శ్రొత్త పల్లి సూర్యరావు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్ప్రచురణము. ౪౦.

శ్రీ

రఘునాథరామాయణము.

రఘునాథభూపాల ప్రణీతము.

మొదటి భాగము.

కాకినాడ:

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తువారిచే

బ్రకటింపబడినది.

కాకినాడముద్రాక్షరశాల,

నెల రు 0-8-0.

1937.

ఆంధ్రసాహిత్యకవివత్తు—ప్రతిష్ఠాపకులు.

శ్రీమహారాజా రావు వేంకటకుమారమహీపతి సూర్యారావుబహద్దరువారు పితృపురము
మహారాజావారు; పరిషద్యారణ్యవాధ్యక్షులు.

కీ. శే. శ్రీ వేంకటగిరి మహారాజావారు.

కీ. శే. శ్రీ బొబ్బిలిమహారాజావారు.

ఉద్ధారకులు.

శ్రీరాజా వేంకటాద్రి అప్పారావుబహద్దరువారు—ఉయ్యూరు జమీంగారువారు.

ఆంధ్రసాహిత్యకవివత్తుకార్యనిర్వాహకసభావర్గము.

కార్యనిర్వాహకసభాధ్యక్షులు.

జయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి. ఏ., బి. ఎల్.

కార్యదర్శులు.

కిశాంబి రాఘవాచార్యులుగారు. ఎం. ఏ., బి. ఎల్.

వింజమూరి వేంకన్నపంతులుగారు. ఎం. ఏ.

కార్యనిర్వాహకసభాసభ్యులు.

జివాన్ బహద్దర్ కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణమూర్తినాయుడుగారు (కోశాధ్యక్షులు).

వెద్దాడ రామస్వామిగారు, ఎం. ఏ.

॥

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహమగారు.

కాశీభట్ట సుబ్బయ్యకాశ్రిగారు.

శ్రీమాన్ గొడవర్తి జగన్నాథస్వామిగారు ఎం. ఏ., ఎల్. టి.

దర్శా వేంకటశివరామరామగారు బి. ఏ., బి. యల్.

అశక్తి వేంకట్రామయ్యగారు.

శేకవరపు కామరాజుగారు.

కోశా వేంకటసుబ్బారావునాయుడుగారు.

ఓలేటి వేంకటరామకాశ్రిగారు, శతావధాని.

పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.

పిళ్ళారిశాస్త్రి రంగబ్రహ్మారావునాయుడుగారు.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు రజతోత్సవసంపుటము.

ఇం దిరువదియైదుసంవత్సరములలోని ఖరిషచ్చరిత్రము గలదు.

అనేకులు వండితులు, కవులు, వ్రాసులు వ్రాసిన యాంధ్ర

గద్యకవ్యవ్యాసములును ఇంగ్లీషువ్యాసములును గలవు.

రాజులు, మహారాజులు, తదితరుల ఘోటాలును గలవు.

దీనివెల ౧-౦-౦.

ఖరిషచ్చరిత్రము ౦-౪-౦.

ఆంధ్రసాహిత్యము పత్తు, కాకినాడ.

ఆంధ్రేతిహాసపరిశోధకమండలి.

రాజమహేంద్రవరము.

—రెడ్డిసంచిక—

పైమండలివారు, ఇదివరలో చాళుక్య, కళింగ, కాకతీయరాజ్య వర్ధంత్యుత్సవములను జరపినట్లు, రాజోపు డిసెంబరునెలలో రెడ్డిరాజ్య వర్ధంతిని, రాజమహేంద్రవరమునను, కొండవీటిలోను జరుపుటకు నిశ్చయించినారు. వర్ధంత్యుత్సవసందర్భమున, రెడ్డిరాజుల చరిత్రమును, రెడ్డిసంచిక అనుపేరుతో వ్రాసినట్లును. ఈక్రయత్నమును కొనసాగించుటకు చారిత్రకపరిశోధకులయొక్కయు, ఉదారులగు ధనికులయొక్కయు, విద్యాధికులయొక్కయు, విశేషించి రెడ్డిసంఘముయొక్కయు సహాయములవలన. సంచికావ్రచయమునకును, వర్ధంతికిని విరాళములను, వ్యాసములను, రెడ్డిసంచిక సంపాదకులగు, వడ్డాది అప్పారావు, బి. ఏ., బి. ఎల్. గారికి కృతజ్ఞతాపాఠములు.

